ΑΠΟΘΗΚΗ

ΤΩΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

ΜΑΡΤΙΟΣ, 1841.] [ΑΡΙΘ. 51.

Η ΝΗΣΟΣ ΑΙΓΙΝΑ.

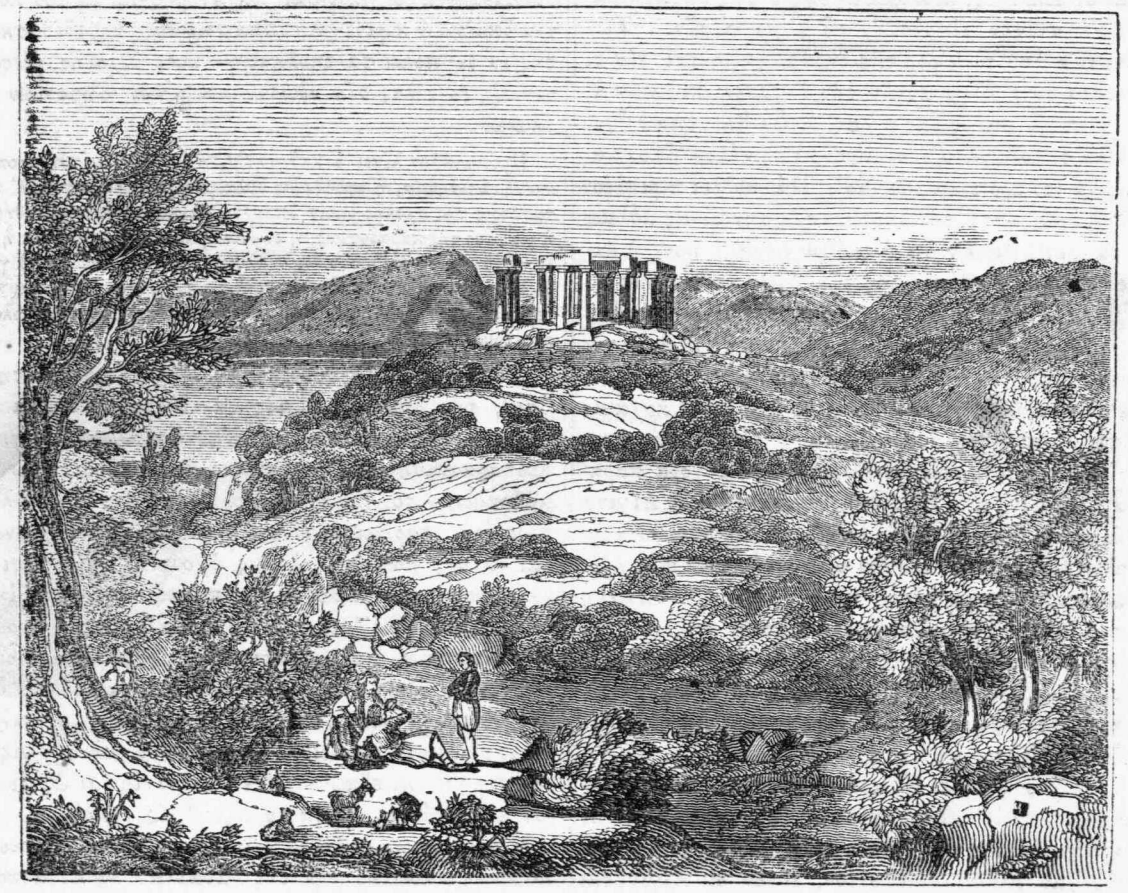

Θεωρία ἐν Αἰγίνῃ, μετὰ τοῦ Ναοῦ τοῦ Πανελληνίου Διός.

ΟΤΙ μὲν οὖν τῶν σφόδρα γνωρίμων ἐστὶν ἡ Αἴγινα, τί δεῖ λέγειν; ἐντεῦθεν γὰρ Αἰακός τε λέγεται καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καὶ θαλασσοκρατήσασά ποτε, καὶ περὶ πρωτείων ἀμφισβητήσασα πρὸς Ἀθηναίους ἐν τῇ περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίᾳ κατὰ τὰ Περσικά.—**ΣΤΡΑΒΩΝ.**

Ἡ περιβόητος Αἴγινα κεῖται κατὰ τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, εἰς 37° 47′ βορείου πλάτους. Εἰς τὸν βαθὺν κόλπον τοῦτον ἐμβαίνων ὁ θαλασσοπόρος, βλέπει δεξιόθεν τὸ Σούνιον, ὡς κορωνίδα ἔχον τὰ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς περικαλλῆ ἔτι λείψανα· ἀριστερόθεν, τὸ ἀπότομον καὶ βραχῶδες Σκύλλαιον· κατέμπροσθεν δ' αὐτοῦ, τὰς παραλίας τῆς Ἀττικῆς, τῆς Μεγαρίδος, καὶ τῆς Πελοποννήσου, αἵτινες ἱκανῶς ἅπασαι ἀνυψοῦνται, καὶ ζωγραφικώτατα παριστάνουσι σχήματα.

Ὁ Στράβων λογαριάζει τὴν περίμετρον τῆς νήσου σταδίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· ἀλλ' ἐὰν συμπεριληφθῶσιν αἱ πολυάριθμοι τῶν ἀκτῶν καμπυλότητες, εἶναι βέβαια μεγαλητέρα. Κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μῆκος δὲν ὑπερβαίνει τὰ ἐννέα μίλια, κατὰ δὲ τὸ μέγιστον πλάτος οὐδὲ τὰ ἕξ. Τὸ δυτικὸν μέρος εἶναι πεδιάς, ἡ ὁποία, καίτοι πετρώδης, παράγει κριθὴν καὶ σῖτον. Ὁ Στράβων ὀνομάζει τὴν χώραν τῆς Αἰγίνης "κατὰ βάθους μὲν γεώδη, πετρώδη δ' ἐπιπολῆς· διόπερ ψιλὴ πᾶσά ἐστι, κριθοφόρος δὲ ἱκανῶς." Ἐπὶ τοῦ νοτίου μέ-

ρους ἐκτείνεται ὁ βουνὸς τοῦ Ἁγ. Ἠλία, ἢ τὸ Ὄρος, μετὰ τῶν κλάδων αὐτοῦ· ἐπὶ δὲ τοῦ βορειανατολικοῦ εὑρίσκεται ἄλλη σειρά, ἔχουσα ἐφ' ἑνὸς τῶν ὑψωμάτων τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ὅστις κοινῶς λέγεται ὁ τοῦ Πανελληνίου Διός. Κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς νήσου ἵστανται δύο κίονες, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἀκέραιος, τὴν τοποθεσίαν δεικνύοντες ἀρχαίου τινὸς ναοῦ, τοῦ ὁποίου τὄνομα ἀγνοεῖται. Πρὸς μεσημβρίαν τῶν κιόνων τούτων (ὅπου καὶ ἡ σημερινὴ πόλις) δεικνύουσι σαφῶς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως τὰ λείψανα δύο τεχνητῶν λιμένων, τοὺς ὁποίους κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν ἐσχημάτισαν οἱ Ἕλληνες, προκυμαίας ἐξεχούσας κατασκευάσαντες μὲ στενὴν εἴσοδον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. Τῶν τειχῶν, τῶν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, φαίνονται εἰσέτι τὰ θεμέλια καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν· πιθανὸν δὲ ὅτι εἶχον τρεῖς κυριωτέρας πύλας, ἐξ ὧν ἡ κεντρικὴ ἦγεν εἰς τὸν λόφον τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς νήσου, ὅπου καὶ τὰ λείψανα τοῦ προειρημένου ναοῦ. Πάμπολλοι περιπλέον ἀρχαῖοι τάφοι, κατὰ τὴν ὄπισθεν τῆς σημερινῆς πόλεως πεδιάδα, ἐπιβεβαιοῦν ὅτι ἐνταῦθα ἤκμαζέ ποτε ἡ ἐμπορικωτάτη καὶ βαθύπλουτος τῶν Αἰγινητῶν πόλις.

Τὴν μικρότητα τῆς Αἰγίνης στοχαζόμενοι, παρακινούμεθα σχεδὸν ν' ἀμφιβάλλωμεν ἂν τὰ περὶ αὐτῆς λεγόμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τωόντι ἀληθεύωσι· πλὴν, ἐπικεκυρωμένα ὅσον οἱονδήποτε ἄλλο μέρος τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, εἶναι ὅλως ἀναντίρρητα. Ὡς μικραί τινες πολιτεῖαι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, (ἡ Γένουα παραδείγματος χάριν καὶ ἡ Βενετία), ὡσαύτως καὶ ἡ Αἴγινα διὰ τῆς ναυτικῆς ὑπεροχῆς κατέστη σημαντικωτάτη. Δύσκολον ὅμως ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἠδύνατο μία τόσον μικρὰ νῆσος νὰ γίνῃ φοβερὰ ναυτικὴ δύναμις, ἂν δὲν ἐγνωρίζομεν ὅτι βράχοι πολυάριθμοι καθίστανον αὐτὴν δυσπρόσιτον εἰς τοὺς πολυαρίθμους τότε πειρατὰς, καὶ ὅτι ἀρχαιότατα ἔγινε τόπος ἀσφαλὴς καὶ διὰ τὴν ζωὴν καὶ διὰ τὴν περιουσίαν. Ἡ Αἴγινα ἦτον ἀδύνατον νὰ λαμπρυνθῇ, εἰμὴ ὡς ἐμπορεῖον, προσφέρον δύο πλεονεκτήματα, ἀσφάλειαν καὶ κεντρικὴν θέσιν. Τὸ 563 π. χ., ἐπὶ τοῦ Ἀμάσιος, πρὶν ἀκόμη κτισμία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος πόλις ἀποκτήσῃ μέγαν ἐμπορικὸν πλοῦτον, εἶχον οἱ Αἰγινῆται καταστήματα εἰς τὴν κάτω Αἴγυπτον. Τὴν ἑκατονταετηρίδα ταύτην, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἡ μικρὰ Αἴγινα περιεῖχε 470,000 δούλων. Ὁ ἀριθμὸς δ' οὗτος εἶναι βέβαια ὑπέρογκος· ἀλλὰ δεικνύει τοὐλάχιστον ὅτι ὑπῆρχε μέγιστος πληθυσμός. Ἡ Αἴγινα ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἓν ἀπὸ τὰ πρῶτα κέντρα τοῦ τῆς Μεσογείου ἐμπορίου, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σημαντικὴ δούλων ἀγορά.

Ἀχαιότατα ἔκοψε νομίσματα ἡ νῆσος αὕτη, καὶ πολλὰ σώζονται μέχρι τῆς σήμερον, τὴν θαλάσσιον χελώνην ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἔχοντα ἐπὶ τοῦ ἑνὸς μέρους. Τὸ κοινῶς ἱστορούμενον εἶναι ὅτι Φείδων, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἄργους, ὅστις ἐκυρίευε καὶ τὴν Αἴγιναν, ἔκαμεν εἰς αὐτὴν νομισματοκοπεῖον ἀργύρου τὸ 894 π. χ.· βέβαια δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπῆρχε πατροπαράδοτον, ὅτι καὶ ἀπὸ τὸν παμπάλαιον αὐτὸν χρόνον ἦτον ἡ Αἴγινα κέντρον ἐκτεταμένου ἐμπορίου

Ἕπεται ἡ συνέχεια

Η ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ.

Επειδη ἀναντιρρήτως εἶναι ὠφέλιμον νὰ διευθύνεται συνεχῶς ἡ προσοχὴ τοῦ δημοσίου εἰς τὸ περὶ ἐκπαιδεύσεως κεφάλαιον, σπεύδομεν νὰ καταχωρήσωμεν εἰς τὰς στήλας τῆς Ἀποθήκης ὀλίγα τινὰ ἀποσπασμάτια, συνωδευμένα μὲ ἡμετέρας παρατηρήσεις, ἐκ τοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ὁ κύριος Ἀ. Σακελλάριος, ἀρχιδιδάσκαλος τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἐξεφώνησεν εἰς τὸ τέλος τῶν νεωστὶ γενομένων δημοσίων ἐξετάσεων.

Προοιμιάζων λέγει ὁ καθηγητὴς, «ὅτι δὲν ἐλήφθη προπαρασκευὴ ἐπιτηδεία, ἢ πρόβλεψις ἐξωτερικῆς ἐπιδείξεως· ἀλλ' ἡ κατάστασις τῆς σχολῆς ὁποία ὑπάρχει, τὰ παραδιδόμενα μαθήματα, ἡ μέθοδος τῆς παραδόσεως, ἡ εὐφυΐα ἢ ἀφυΐα, ἡ ἐπιμέλεια ἢ ἀμέλεια, τὰ πάντα ἐτέθησαν ἀπροκάλυπτα ἐνώπιόν σας διὰ νὰ γνωρισθῶσι καὶ κριθῶσι. Τὰ ἐπιδεικτικὰ παίγνια, ὅσον παίζονται κοινότερα ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ τὸν θαμβόνουσι, τόσον εὐκολώτερα προετοιμάζονται.»

Ἡ μόνη ὀρθὴ μέθοδος τοῦ ἐξετάζειν εἶναι αὕτη βέβαια, τὴν ὁποίαν ὁ κύριος Σακελλάριος ἐνταῦθα περιγράφει· μόνη δὲ συγχωρημένη, ἢ μᾶλλον ἀναγκαία, προπαρασκευὴ εἶναι γενική τις ἀναθεώρησις ὅλων τῶν μαθημάτων τοῦ λήγοντος ἑξαμήνου ἢ ἔτους. Ἀλλ' ὡς πρὸς τοὺς παρευρισκομένους πατέρας καὶ συγγενεῖς ἢ καὶ ἄλλους πολίτας, οἵτινες ἔχουν νὰ γνωρίσωσι καὶ νὰ κρίνωσι τὴν μέθοδον τῆς παραδόσεως, τὴν ἱκανότητα ἢ τὰς ἐλλείψεις τῶν διδασκάλων, τὰς προόδους τῶν μαθητῶν, κτλ., πόσοι ἄραγε εἶναι ἁρμόδιοι τῶν τοιούτων κριταί; Καὶ ἀπὸ τοὺς ἔχοντας δὲ τὴν δύναμιν, πόσον ὀλίγοι ἔχουσι καὶ τὴν τόλμην ἀπρόσκλητοι νὰ ἐκφράσωσιν εἰλικρινῶς τὸ φρόνημά των; Ἂς μᾶς συγχωρηθῇ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἤθελον εἶσθαι ὠφελιμώτεραι αἱ ἐξετάσεις, ἂν ἐπεφορτίζετο ἐπιτροπή τις φρονίμων καὶ λογίων ἀνδρῶν, ἥτις τακτικῶς παρευρισκομένη νὰ κρίνῃ βασίμως περὶ τῆς καταστάσεως διδασκάλων καὶ διδασκομένων, καὶ μὲ τὸ ἀνῆκον σέβας νὰ ὑποβάλλῃ τὰς σκέψεις αὐτῆς εἰς τὴν ἐφορείαν καὶ τὸν σύλλογον τῶν καθηγητῶν. Καὶ ἂς μὴ μᾶς ἀντείπωσι τινὲς τὸ σύνηθες ἐκεῖνο, ὅτι τοῦτο ἤθελε μὲν εἶσθαι καλὸν, ἀλλ' εἶναι δυσκατόρθωτον· ἄραγε, εἰς μεγαλόπολιν ὁποία ἡ Σμύρνη, δὲν εὑρίσκονται οἱ τὴν δύναμιν καὶ τὴν προθυμίαν ἔχοντες νὰ ἀναδεχθῶσι τοιοῦτο κοινωφελέστατον βάρος; Ἔπειτα, ἡ Χίος, ἡ Λέσβος, αἱ Κυδωνίαι, ἀπέχουσιν ἀπὸ ἡμᾶς ὀλίγας ὥρας (χάρις εἰς τὴν ἀτμοπλοΐαν!) εἰς αὐτὰς δ' εὑρίσκονται σχολάρχαι, ἱκανοὶ καὶ περὶ τῶν προόδων τῆς σχολῆς μας νὰ κρίνωσι, καὶ βελτιώσεις νὰ προτείνωσιν. Ἂν προσεκαλοῦντο τινὲς αὐτῶν νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἡμετέρας ἐξετάσεις, πόσον ἀμοιβαῖον ὄφελος δὲν ἤθελε προκύψειν;

Ἐνῶ εἰς τὸν ἐμπορικὸν κόσμον ἐπικρατεῖ ἡ μεγίστη ἐπιμελεία, τί ἐμποδίζει τοὺς μορφόντας τὴν ἐπερχομένην γενεὰν νὰ συνέρχωνται κἄποτε, νὰ βλέπωσιν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὰς διδακτικὰς μεθόδους, νὰ διεγείρωσιν ἀλλήλων τὴν φιλοτιμίαν, καὶ ὠφελοῦντες καὶ ὠφελούμενοι, θαρρύνοντες καὶ θαρρυνόμενοι, νὰ βαδίζωσι τακτικώτερον καὶ προθυμότερον εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἠθικῆς καὶ νοητικῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου; Ἀλλ' ἂς προχωρήσωμεν.

«Δὲν εἴδετε,» παρατηρεῖ ὁ κύριος Σακελλάριος, «μαθήματα μεγάλα, οὔτε φιλοσοφίας, οὔτε ῥητορικὰς, οὔτε ἐπιστήμας, οὔτε τέχνας. Ἡ Ἑλληνικὴ χρηστομάθεια, οἱ κοινότεροι ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, ἀνάλογοι μὲ τὰς δυνάμεις τῶν παίδων, ἡ ἄσκησις τῶν τεχνολογικῶν καὶ συντακτικῶν κανόνων, αὐστηρὰ καὶ ὑπερβολικὴ ἴσως, ἡ ἀριθμητική, ἡ γεωγραφία, ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία, ἡ Γαλλικὴ καὶ Ἀγγλικὴ γλῶσσα, αὐτὰ εἶναι μέχρι τοῦδε τὰ μαθήματά μας.»

Καὶ εἰς τοῦτο λάμπει ἡ ὀρθὴ κρίσις τοῦ καθηγητοῦ· διότι, ἂν καὶ ἦναι πρόδηλον ὅτι τὰ μαθήματα πρέπει νὰ ἀναλογῶσι μὲ τὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν, πολλοὶ, μ' ὅλον τοῦτο, εὐλογημένοι διδάσκαλοι ζητοῦσι πάντοτε τὰ ὑψηλά· καὶ δὲν ἐξεύρει τις ἂν πρέπῃ νὰ γελᾷ ἢ νὰ κλαίῃ βλέπων πολλάκις παῖδας, οἵτινες τίποτε ἀκόμη δὲν ἐννοοῦσι, σπουδάζοντας τοὺς πολιτικοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους ἢ τοὺς φιλοσοφικοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος! Τοιαῦται παράκαιροι καὶ ἀνάρμοστοι σπουδαί, ἀντὶ νὰ ἀναπτύσσωσι, νὰ φωτίζωσι, καὶ νὰ ἐκτείνωσι τὸ πνεῦμα, συγχίζουν μόνον, σκοτίζουν, καὶ συστέλλουν αὐτὸ, ἐμπνέουν ὄχι ἔρωτα, ἀλλ' ἀπέχθειαν πρὸς τὰς Μούσας, ἢ, τὸ χειρότερον, γεννῶσι τοὺς οἰηματίας σχολαστικούς.

Ὡς εἰς πᾶσαν ἄλλην βιωτικὴν θέσιν, παρομοίως καὶ εἰς τὴν διδασκαλικὴν, ἀπαντῶνται περισσαὶ δυσκολίαι. Ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται περὶ τούτου ὁ κύριος καθηγητής·—

«Παλαίομεν καθημέραν μὲ πολλὰ δυσάρεστα προσκόμματα· μὲ οἴησιν πολλὴν, μὲ ἀμάθειαν καὶ ἀμέλειαν, τὰ ὁποῖα φέροντες ἄλλοθεν, εἰσέρχονται τινὲς εἰς τὴν σχολὴν, μὲ ἀπουσίας μακρὰς καὶ ἐπαναλαμβανομένας, διὰ τὰς ὁποίας οἱ πλειότεροι χάνουν τὴν συνέχειαν τῶν μαθημάτων, καὶ μένουν ὀπίσω ἀθυμοῦντες καὶ ἀπεγνωσμένοι. Ὁσάκις προσεκαλέσαμεν τὴν προσοχὴν τῶν πατέρων ἐμάθομεν ὅτι ἦσαν αὐτοὶ οἱ αἴτιοι τῶν ἐλλείψεων τούτων. Βλέπομεν ἄλλοτε μειράκια κάμνοντα καλὰς προόδους, νὰ μᾶς φεύγωσι δι' οἰκιακάς των περιστάσεις, διότι εἶναι κατ' ἀτυχίαν οἴκων μικρῶν υἱοί· καὶ διότι ἡ κοινωνία μας ἐνταῦθα ὀλίγας ἐλπίδας καὶ θέσεις προσφέρει ὡς ἀμοιβὰς εἰς τοὺς κόπους τοῦ σπουδάζοντος· μᾶς φεύγουσι, καὶ μένουσι περὶ ἡμᾶς ὀλίγοι. Παλαίομεν, πρὸς τούτοις, μὲ φύσεις διεστραμμένας, ἕξεις ἀναγώγους, καὶ πολλὰς δυσχερείας τοῦ ἔργου μας· καὶ ἂν δὲν ἀπηυδήσαμεν, καὶ μένωμεν εὐχαριστημένοι εἰς τὴν θέσιν μας, τοῦτο ὀφείλομεν εὐγνωμονοῦντες καὶ εἰς πολλοὺς εὐγενεῖς πολίτας, οἵτινες μᾶς ὑποχρεόνουσι μὲ τὴν περιποίησιν καὶ καλοσύνην των, καὶ εἰς τοὺς ἐντίμους ἐφόρους τῆς σχολῆς, οἵτινες φιλοτίμως προλαμβάνουν τὰς χρείας μας, καὶ ὄχι ὀλιγώτερον εἰς τοὺς φιλοπόνους καὶ ἀγαθοὺς ἐκείνους μαθητὰς, οἵτινες εὐδοκίμως προοδεύουσι.»

Θλιβερὰν, καίτοι ἀληθεστάτην εἰκόνα, μᾶς παριστάνει ὁ διδάσκαλος· τὰ τῆς σχολῆς, ὡς ἐνταῦθα περιγράφονται, κακῶς ἔχουσι, καὶ, τὸ χειρότερον, θέλουν ἐξακολουθεῖν εἰς τὴν αὐτὴν ἐλεεινὴν θέσιν, ἐνῷ ἐξακολουθεῖ τὸ αὐτὸ ἐλεεινὸν σύστημα· τουτέστιν, ἐνῷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐμποροῦν νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ ἐξέρχωνται οἱ βουλόμενοι μαθηταί. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ὑπάρχῃ μεγίστη σύγχυσις καὶ ἀνωμαλία εἰς τάξιν μαθητῶν, ἐκ τῶν μελῶν τῆς ὁποίας ὁ μὲν ἐμβῆκε τοῦτον, ὁ δὲ τὸν παρελθόντα, ὁ δὲ τὸν προπαρελθόντα μῆνα; εἰς τάξιν, ὅπου ἀδιακόπως ἄλλοι ἔρχονται, καὶ ἄλλοι ἀναχωροῦν, κατ' ἀρέσκειαν; Δὲν ἤθελεν εἶσθαι πολὺ τακτικώτερον νὰ ὑπάρχωσι προσδιωρισμέναι τινὲς ἐποχαὶ, ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, καθ' ἃς μόνας νὰ ἐμβαίνωσι νέοι μαθηταὶ, καὶ νὰ σχηματίζωνται νέαι τάξεις; Δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ καὶ προσδιωρισμένη τις σειρὰ μαθημάτων, τὴν ὁποίαν νὰ διέρχωνται οἱ σπουδάζοντες, κατὰ μέρος ἢ ἐξ ὁλοκλήρου, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἑνὸς ἑκάστου; Παντοῦ εἶναι ὠφέλιμος ἡ εὐταξία, καὶ βλαβερὰ ἡ σύγχυσις· ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὰ σχολεῖα. Αἱ γνώσεις δὲν πρέπει νὰ ῥίπτωνται σωρηδὸν ὅπου καὶ ὅπως τύχῃ, ἀλλὰ ν' ἀποταμιεύωνται εἰς τὰ προσφυῶς ἡτοιμασμένα πνεύματα τακτικῶς ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, τοιαῦται τὴν ποικιλίαν καὶ τοσαῦται τὸν ἀριθμὸν, ὥστε νὰ συναπαρτίζωσι τελείους κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἄνδρας.

Προβαίνων ὁ κύριος Σακελλάριος ὁμιλεῖ διεξοδικῶς περὶ τῆς ἐν Σμύρνῃ συνηθείας τῶν ὀπωσοῦν εὐκαταστάτων, νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα των εἰς σχολεῖα ἰδιαίτερα, προτιμῶντες αὐτὰ, δηλονότι, τῆς δημοσίου Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Καὶ τωόντι κατὰ τοῦτο μᾶς φαίνεται δύσκολον νὰ δικαιολογηθῶσι· διότι, ἂν μὲν ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ ἦναι ἤδη καλὴ καὶ ἀξία ἐμπιστοσύνης, διατί νὰ μὴ στέλλωσιν εἰς αὐτὴν τὰ τέκνα των; ἂν ὅμως δὲν ἦναι ὁποία πρέπει, τοῦτο πόθεν προῆλθε; βέβαια ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν πάλιν τῶν εὐκαταστάτων· ὅθεν ἢ οὕτως ἢ ἀλλ'ως δὶν ἐμποροῦν ν' ἀθωωθῶσιν. Ἀλλ' ἂς ἀναγνώσωμεν τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις τοῦ καθηγητοῦ·

«Καὶ ποῖοι ἆραγε δίκαιοι λόγοι γεννοῦν ἐνταῦθα τὴν προτίμησιν τῶν πολλῶν ἰδιαιτέρων σχολείων, καὶ τὴν ὀλιγωρίαν μιᾶς δημοσίου σχολῆς; Δὲν εἶναι βέβαια λόγος, ὅτι οἱ πολῖται εἶδον μεγάλους καρποὺς ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα, διότι οὔτε οἱ λογιώτεροι Ἕλληνες ἐξῆλθον ἀπὸ τοιαῦτα, οὔτε οἱ λογιώτεροι τῶν Σμυραίων ἐφάνησαν, ἀφότου οἱ παῖδές των διδάσκονται εἰς τοιαῦτα. Τὴν σήμερον ἔπειτα χρειάζεται παιδεία ἀνωτέρα καὶ τακτικωτέρα· ἀλλὰ ἐγκύκλιος παιδεία ἀνωτέρα ἀπαιτεῖ ὄχι ὀλίγους διδασκάλους, ἱκανοὺς καθένα εἰς εἶδός τι μαθήματος ἢ γλώσσης. Ὁ διδάσκων ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ κατὰ βάθος καὶ καθ' ὅλας τὰς ὄψεις τὸ εἶδός του, διὰ νὰ ἐκλέγῃ ἀσφαλῶς τ' ἀναγκαιότερα καὶ καλήτερα, καὶ νὰ παριστάνῃ αὐτὰ εἰς τὸν μαθητὴν φυσικώτερα καὶ σαφέστερα. Ἀλλὰ μικρὸς πατέρων ἀριθμὸς δὲν ἤθελεν ἐπαρκέσειν εἰς πολλοὺς διδασκάλους τοιούτους. Δὲν εἶναι λόγος ὀλιγωρίας, ὅτι οἱ δημόσιοι εἶναι ὀλιγώτερον ἠναγκασμένοι νὰ δεικνύωνται κολακευτικοὶ καὶ ὑπηρετικοί. . . Τὸ ὑπόδουλον καὶ κολακευτικὸν, εἰς τὰς θέσεις πάσας ἀπρεπὲς, εἰς τὴν διδασκαλικὴν ἤθελεν εἶσθαι παντάπασιν ἀνάξιον· καὶ ἂν συγχωρηθῇ νὰ μεταβῶμεν ἀπὸ μικρότερα εἰς μεγαλήτερα, βλέπομεν εἰς τὴν ἱστορίαν μάλιστα τῶν προγόνων μας, ὅτι οἱ ἀοιδοὶ ἐκεῖνοι τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν ἄλλων τόπων, οἵτινες ἀνέπτυξαν τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς βαρβαρότητος· οἱ ποιηταὶ, οἱ δημηγόροι, καὶ οἱ σοφοὶ, οἵτινες ἀνεβίβασαν αὐτὸ εἰς τὸ μέγα ὕψος τοῦ πολιτισμοῦ, ἦσαν ἄνδρες οἱ πλέον ἀνεξάρτητοι. Τὸ κολακευτικὸν καὶ ὑπόδουλον, καὶ τὸ ἀγυρτικὸν ὁμοῦ, ἀνῆκον εἰς τοὺς σοφιστάς. Τωόντι, ὁ ἱεροκήρυξ, ὁ ἠθικολόγος, ὁ

ρήτωρ, ὁ δημοσιογράφος, πᾶς ὅστις καλλιεργεῖ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅσῳ μᾶλλον εἶναι ἀνεξάρτητος, τόσῳ μᾶλλον ἐνεργεῖ εἰς τὰς ψυχὰς ἀξιοπρεπῶς καὶ δραστηρίως.»

Ἐξετάζεται ἀκολούθως, ἂν τῳόντι εἰς τὴν δημόσιον σχολὴν ὑπάρχῃ μεγαλήτερος κίνδυνος ἠθικῆς διαφθορᾶς· καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, ἐπειδὴ ἡ συρροὴ εἶναι καὶ πολυπληθεστέρα καὶ ποικιλωτέρα, ἤθελεν εἶσθαι τῳόντι μεγαλήτερος καὶ ὁ φόβος, ἂν δὲν ἐλαμβάνοντο ἀνάλογα προφυλακτικὰ μέτρα. Τὸ πρώτιστον δὲ καὶ δραστικώτατον μέτρον πρὸς ἐμπόδιον τῆς ἀπὸ κακοήθεις παῖδας προερχομένης διαφθορᾶς εἶναι βέβαια τὸ νὰ ἐνασχολῶνται ἅπαντες οἱ μαθηταὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν διδασκάλων, ὅσας ὥρας μένουν εἰς τὸ σχολεῖον, μηδέποτε ἀφινόμενοι ἐν ἀργίᾳ ἢ μοναξίᾳ. Τούτου δὲ πρὸ χρόνων οὕτω γινομένου εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν σχολὴν,(ὡς μᾶς εἰδοποιεῖ ὁ προκείμενος λόγος), ἕπεται φυσικὰ ὅτι οἱ ὡς πρὸς τοῦτο φόβοι τοῦ δημοσίου εἶναι κατ' εὐτυχίαν χωρὶς βάσιν. Ἀλλὰ, καὶ ἂν ὑπῆρχον ἐλλείψεις, ἂν δὲν ἐγίνετο αὐστηρῶς ἡ ἀπαιτουμένη ἐπαγρύπνησις, ἂν ὁ διοργανισμὸς ἐχρειάζετο βελτίωσιν, ἢ ἂν οἱ διδάσκαλοι δὲν ἦσαν ἱκανοί, μήπως τὸ δημόσιον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολή, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ἰσχὺν νὰ φροντίσῃ περὶ τούτων ὅλων, καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν σχολὴν ὁποία ὀφείλει νὴ ἦναι; Ἂν ἀρκούντως ἠσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος ἀξίου τῆς ἐποχῆς ἐν ᾗ ζῶμεν, αἱ πολυποίκιλοι καὶ παράλογοι ἀφορμαὶ καὶ προφάσεις ἤθελον εὐθὺς λείψειν, καὶ ἅπαντες ἠθέλομεν ὁμοθυμαδὸν ἐκτείνειν χεῖρα βοηθείας πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς μόνης δημοσίου σχολῆς μας.

«Ἀλλ' ἐν Σμύρνῃ,» ὡς λέγει ἐξακολουθῶν ὁ ἀρχιδιδάσκαλος, « ὑπάρχει μὲν κατάστημα λαμπρὸν, τιμῶν ἱκανῶς τοὺς πολίτας, ὅπου καταφεύγει ὁ νοσῶν ξένος καὶ ἐνδεὴς, καὶ θεραπεύει τὸ σῶμά του· κατάστημα δὲ δημόσιον, ὅπου νὰ προσφεύγῃ ὁ πάσχων λαὸς διὰ τὴν ἀμάθειαν, δεισιδαιμονίαν καὶ βαρβάρωσιν, καὶ νὰ θεραπεύῃ τὴν ψυχήν του, ὅπου νὰ μορφόνεται ὁ ἱερεὺς, ὁ ἔμπορος, ὁ δημογέρων, καὶ ὁ πατριώτης, ὅπου νὰ πλάττεται ὁ παῖς καὶ ὁ νέος Χριστιανικῶς, Ἑλληνικῶς καὶ Εὐρωπαϊκῶς, ἀκόμη δὲν ὑπάρχει εὔπορον καὶ σταθερόν. Παίγνιον τῆς τύχης καὶ τῶν περιστάσεων στέκει τοῦτο οἰκοδόμημα ἀρχαῖον εὐλαβῶν χειρῶν, ὀλιγωρούμενον καὶ ἑτοιμόρροπον. Τὰ πάθη τοῦ σώματος, αἰσθητὰ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, καὶ εἰς τὰς κατωτέρας περισσότερον, κινοῦν ὅλων τὴν συμπάθειαν καὶ συνδρομήν· πάνδημος λοιπὸν συμπάθεια περιθάλπει καὶ διατηρεῖ τὸ νοσοκομεῖον· ἀλλὰ τὰ πάθη τοῦ πνεύματος δὲν προσβάλλουσι τὰς αἰσθήσεις τῶν πολλῶν. Οἱ ἀμαθεῖς, προληπτικοὶ, καὶ δεισιδαίμονες, πάντοτε σχεδὸν ἀποδίδουν εἰς πᾶν ἄλλο παρὰ εἰς ἑαυτοὺς τὰς δυστυχίας των, καὶ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ πνεύματός των ἀναπαύονται. Ἡ ἀνάγκη τῆς θεραπείας τῶν τοιούτων παθῶν εἶναι εἰς ὀλιγωτέρους αἰσθητὴ, ὅσους περιστάσεις καὶ φύσεις ἀπήλλαξαν ἀπὸ τοιαῦτα πάθη, τοὺς ὑγειαίνοντας διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς, τοὺς ἀληθῶς ἀνήκοντας εἰς ἀνωτέρας τάξεις.»

Καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ πεῖρα μᾶς διδάσκουσι μὲ πόσας δυσκολίας ἀντιπαλαίουν οἱ προσπαθοῦντες νὰ φωτίσωσιν ἀπαιδεύτους λαοὺς, καὶ βλέπομεν μάλιστα ὅτι τὰ κυρεώτερα προσκόμματα ἀντιβάλλουν αὐτοὶ ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ζητεῖται ὁ φωτισμός. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττῃ. Διότι καὶ ὁ πένης αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τοῦ πλούτου, καὶ ὁ νοσῶν γνωρίζει τὰς ἀπολαύσεις τῆς ὑγείας, καὶ ὁ ἄτιμος ἐννοεῖ τὴν ὠφέλειαν τῆς ὑπολήψεως, καὶ ὁ ἀφανὴς καὶ ἀδύνατος καταλαμβάνει καὶ ποθεῖ τοὺς καρποὺς τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως· ἀλλ' ὁ ἀμαθὴς ἀγνοεῖ, καὶ οὐδ' ἐμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ, τὰ πλεονεκτήματα τῆς μαθήσεως· οἱ ὀφθαλμοί του εἶναι κεκλεισμένοι, καὶ τὰ ὦτά του πεφραγμένα, ὥστε δὲν βλέπει τὰ κάλλη τῶν Μουσῶν, οὐδ' ἀκούει τὴν γλυκυτάτην αὐτῶν φωνήν. Ὅταν λοιπὸν ὁ φιλόπατρις ἢ ὁ φιλάνθρωπος, ἀπὸ αἰσθήματα φερόμενος γενναῖα καὶ ἀφιλοκερδῆ, ζητῇ νὰ μεταδώσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας εἰς λαὸν ὁ ὁποῖος τὰ στερεῖται, ἀπαντᾷ ψυχρότητα, ἀδιαφορίαν, ἢ καὶ περιφρόνησιν. "Οἱ ἀμαθεῖς, προληπτικοὶ, καὶ δεισιδαίμονες, ἐπαναπαύονται εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ πνεύματός των." Εὐδαιμονίαν τρόπον τινὰ στοχαζόμενοι τὴν ἄγνοιαν, οὐχὶ μόνον δὲν ἀγωνίζονται πρὸς ἐξάλειψιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις κρίνουσι περιττὸν καὶ μωροῦ ἴδιον τὸν εἰς ἀπόκτησιν τῆς παιδείας ἀπαιτούμενον κόπον. Ἕπεται ἄρα, ὅτι, διὰ νὰ ἐξαπλωθῶσι τὰ φῶτα εἰς κοινωνίαν ἡ ὁποία τὰ στερεῖται, ἀνάγκη πᾶσα οἱ ὁπωσοῦν πεφωτισμένοι νὰ καταβάλωσι πολλοὺς κόπους, νὰ κάμωσι μεγάλας θυσίας, νὰ δείξωσι γενναίας καὶ ἀγαθὰς ψυχάς. Καὶ κατὰ τοῦτο ἔχουν οἱ Σμυρναῖοι οἰκεῖον παράδειγμα τὸν ἀοίδιμον ἐκεῖνον ἄνδρα, ὅστις, διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ δεξιᾶς φύσεως καὶ δεξιῶν περιστάσεων φθάσας εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν σοφίας, κατεδαπάνησε τὴν ζωὴν εἰς συνεχεῖς κόπους ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁμογενῶν, μέχρι τελευταίας πνοῆς εἰς βαθύτατον γῆρας ἐξακολουθῶν νὰ ποτίζῃ καὶ νὰ ζωογονῇ μὲ τοὺς ἱδρῶτάς του τὴν δόξαν τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε. Τοιούτου παραδείγματος πόσοι τῶν ἐν Σμύρνῃ θέλουν φανῆν μέχρι τινὸς οἱ μιμηταὶ, ἐνῷ μάλιστα πρόκειται λόγος περὶ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ σεβασμίου καταστήματος, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ στοιχεῖα τῶν γνώσεων ὁ προειρημένος μέγας ἀνὴρ, ὁ χρόνος θέλει τὸ δείξειν.

Τὰ ὅριά μας δὲν συγχωροῦν ἀνάπτυξιν πλατυτέραν τῶν φρονημάτων τοῦ κυρίου καθηγητοῦ· ἀλλ' ἐλπίζομεν ὅτι ὁ ψυχρὸς ὑπολογισμὸς, ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὰ δημόσια, ἡ περιφιλαυτία, ἐν ἑνὶ λόγῳ, καὶ χαμερπὴς ἰδιοτέλεια, τὴν ὁποίαν μᾶς λέγει ὅτι γεννᾷ κἄποτε ὁ ἀνώτερος πολιτισμὸς, δὲν ἐμόλυνεν εἰσέτι ἐπὶ τοσοῦτον τὴν κοινωνίαν μας, ὥστε ν' ἀποβῶσιν αἱ προτροπαί του ὡς χαλκὸς ἠχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον.

Τελειόοντες, λέγομεν μετ' αὐτοῦ ὅτι ὑπάρχουν ἐν Σμύρνῃ ἄνδρες πεφωτισμένοι περισσότεροι παρ' ἄλλοτε. Ἀλλ' ὁ Παντολέων μὲν Σεβαστόπουλος, καὶ εὐγενεῖς τινες Σμυρναῖοι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀπὸ μόνην τὴν συμπάθειαν τῆς εὐλαβείας καὶ τὸ ἁπλοῦν φῶς τῆς θρησκείας ὁδηγούμενοι, ἐπάλαισαν γενναίως ἐναντίον τοσούτων ἐμποδίων τῆς τότε βαρβαρότητος, καὶ ἐθυσιάσθησαν, ἐμπορῶ νὰ εἴπω, διὰ ν' ἀνεγείρωσι καὶ στερεώσωσι ταύτην τὴν σχολήν. Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος, ὁπότε πρὸ πολλοῦ ἀνέτειλεν ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν ἀναιολὴν, ὁπότε τὰ ἐμπόδια κατήντησαν ἀσήμαντα, ὁπότε οἱ πολῖται τρέχουν τυχαίως ἄνω καὶ κάτω διὰ γράμματα, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ὅτι ἄνδρες τῆς Σμύρνης μὲ πολιτισμὸν καὶ φῶτα βλέπουν ἔμπροσθέν των τὸ ἀρχαῖον τοῦτο οἰκοδόμημα ὀλιγωρούμενον, χωρὶς συμπάθειαν καὶ πόνον τῆς καρδίας των;

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ,

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ.

Ἄγνοια τῶν περὶ τῆς Χίου κατὰ χιλιετὲς διάστημα. Ἡ Χίος κυριεύεται ὑπὸ τοῦ Τσαχᾶ, καὶ πάλιν ἐλευθεροῦται. Καταπορθεῖται ὑπὸ τοῦ Δομινίκου Μικέλη. Κυριεύεται ὑπὸ τῶν Βενετῶν. Λοιμὸς ἐν Χίῳ. Ὑποπίπτει εἰς τοὺς Λατίνους. Ἐπανέρχεται ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας. Παραχωρεῖται εἰς τὸν Ζαχαρίαν Βενεδέτον. Ὁ Ἀνδρόνικος ἐκστρατεύει κατὰ τῶν διαδόχων τοῦ Βενεδέτου. Οἱ Γενουήνσιοι κυριεύουσι τὴν Χίον. Ὁ Ζοῦδος ἐκστρατεύει ἀνωφελῶς κατὰ τῆς Χίου. Πολιορκεῖται ἡ νῆσος ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ Πισάνη (1352).

Αἱ Χιακαὶ ἀρχαιολογίαι τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ φθάνουσι μέχρι τέλους τῆς πρώτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος· τὰ δὲ νεωστὶ ἐκδοθέντα Χιακὰ τοῦ ἰατροῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Βλαστοῦ ἄρχονται κυρίως* ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ἐνδεκάτης· ὅθεν μένει κατὰ δυστυχίαν χάσμα πλατύτατον εἰς τὴν ἤδη ἐγνωσμένην ἱστορίαν τῆς νήσου Χίου. Κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα μιᾶς ὁλοκλήρου χιλιετηρίδος εὑρίσκομεν μόνον, ὅτι τὸ 253 ἐμαρτύρησεν εἰς αὐτὴν ὁ ἀπ' Ἀλεξανδρείας ἅγιος Ἰσίδωρος, καὶ ὅτι πρὸς τὰ τέλη τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ἤκμασε Χῖος ἰατρὸς, Αἰσχίνης ὀνομαζόμενος. Ἀλλὰ πότε ἡ Χίος ἐδέχθη τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, —ἂν ὑπέφερε πολὺ ἢ ὀλίγον κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου καὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν,—ἂν ἐπενεμήθη καὶ τὴν νῆσον ὁ εἰς τὸ Γραικικὸν κράτος ἐπισκήψας τρομερὸς λοιμὸς (558),—ἂν ἐπειράχθη ὅτε ὁ στόλος τῶν Ἀράβων, κυριεύσας τὴν Ῥόδον (653), κατεπόρθησεν ὅλας τὰς Κυκλάδας, ἢ ὅτε ὁ Ῥοβέρτος Γισκάρδος, πολεμῶν τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων Ἀλεξιν Κομνηνὸν, ἐλεηλάτησε τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (1084),—ταῦτα παντάπασιν ἀγνοοῦμεν.

Τὸ 1093, Τοῦρκος ἀντάρτης, Τσαχᾶς ὀνομαζόμενος, συναθροίσας τεσσαράκοντα πλοῖα, καὶ εἰσαγαγὼν ναύτας ἐμπείρους, ἐκυρίευσε τὴν Φώκαιαν, τὰς Κλαζομενὰς, τὴν Μιτυλήνην, καὶ τὴν Χίον. Μαθὼν τὰς νίκας του ὁ Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκράτωρ, ἔστειλε κατ' αὐτοῦ ἱκανὸν στόλον καὶ στρατηγὸν Νικήταν τὸν Κασταμονίτην, ὅστις, συγκροτήσας μάχην μετὰ τοῦ Τσαχᾶ, ἐνικήθη χάσας καὶ πολλὰ πλοῖα. Ὁ βασιλεὺς, εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἥττης τοῦ Κασταμονίτου, ἐξώπλισεν ἄλλον στόλον, τοῦ ὁποίου ἀνηγόρευσεν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν, ἄνδρα μαχιμώτατον καὶ συγγενῆ του ἐκ μητρός. Οὗτος, ἅμα φθάσας εἰς τὴν Χίον, κατέστρεψε τεῖχός τι, καὶ τόσον τρόμον ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε ἀπελπισθέντες ἤρχισαν νὰ ἐπικαλῶνται τὸ ἔλεός του. Ἀντὶ ὅμως νὰ ὠφεληθῇ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, καὶ ν' ἁλώσῃ τὸ φρούριον, ἀφῆκε τὸν καιρὸν νὰ παρέλθῃ ἐν ἀπραξίᾳ. Οἱ Τοῦρκοι ἐν τῷ μεταξὺ, νέον τεῖχος ἀνοικοδομήσαντες, ἐπρόσμενον βοήθειαν παρὰ τοῦ ἐν Σμύρνῃ τότε Τσαχᾶ, ὅστις, ἐξοπλίσας τὸν στόλον του, καὶ παραλαβὼν 8000 Τούρκους, ἐβάδιζε κατὰ τῆς Χίου. Πλησιάσας δὲ εἰς τὴν νῆσον, ἀπήντησε περὶ τὸ μεσονύκτιον τὸν ἐχθρικὸν στόλον, ὅστις εἶχε μὲν ἐπίτηδες ἐκπλεύσειν εἰς ἀπάντησίν του ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ὦπον, ἀλλ' ὑπέρμετρα φοβηθεὶς ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν Χίον, καὶ ἤραξεν εἰς τὸν λιμένα. Ὁ Τσαχᾶς ἠκολούθησε κατόπιν, καὶ στρατεύματα τὴν ἐπαύριον ἀποβιβάσας, ἱκανὴν βλάβην ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Γραικούς. Ἐμβὰς δὲ καὶ εἰς τὸν λιμένα μετὰ τοῦ στόλου, ἐκυρίευσε μερικὰ πλοῖα, καὶ ἤθελε κυριεύσειν καὶ τὰ λοιπὰ, ἐὰν δὲν ἀπεμακρύνοντο τῆς ἀκτῆς μόλις καὶ μετὰ βίας. Προσκαλέσας ἐπομένως εἰς συνδιάλεξιν τὸν Δαλασσηνὸν, ἐξήγησε τὸ αἴτιον τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἔχθρας του, καὶ ἐπρότεινε νὰ γένῃ ἔγγραφος συνθήκη μεταξύ των. Ἀλλ' ὁ Δαλασσηνὸς, καλῶς γνωρίζων ὅτι οὔτε πίστις οὔτε εἰλικρίνεια ὑπῆρχεν εἰς τὸν Τσαχᾶν, εἶπεν εἰς αὐτὸν μετὰ παῤῥησίας ὅτι δὲν ἠδύνατο ποσῶς νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὰ προβλήματά του. "Ἀλλ' ἐπειδὴ," ἐπρόσθεσε, "περιμένεται ὁ Δοῦξ Ἰωάννης, ὁ γυναικάδελφος τοῦ Αὐτοκράτορος, μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ πεζικοῦ καὶ ναυτικοῦ, ἂς ἀκούσῃ ἐκεῖνος τοὺς λόγους σου· καὶ τότε διὰ τῆς μεσιτείας αὐτοῦ ἐμποροῦν νὰ λάβωσι τέλος αἱ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος σπονδαί." Καὶ τῳόντι, ὁ αὐτοκράτωρ γνωρίζων τὰ προτερήματα τοῦ Ἰωάννου εἶχε πέμψειν αὐτὸν διὰ νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Χίου. Ἀλλ' ὁ πανοῦργος Τσαχᾶς, τυχὼν τὴν ἐπαύριον οὔριον ἄνεμον, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Σμύρνην διὰ νὰ συνάξῃ νέας δυνάμεις. Ὁ Δαλασσηνὸς ὅμως ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἐκάθητο ἀργὸς, διότι συναθροίσας πολλὴν δύναμιν συνεκρότησε μάχην, ἐνίκησε τοὺς Τούρκους, καὶ ἐκυρίευσε τὸ φρούριον, ἐν Σμύρνῃ ἔτι τοῦ Τσαχᾶ διατρίβοντος. Ἀπέπλευσε μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Μιτυλήνην, ἀφοῦ ἠσφάλισε τὴν Χίον δι' ἱκανῆς φρουρᾶς· ὁ δὲ Τσαχᾶς προσκληθεὶς εἰς συμπόσιον παρὰ τοῦ Σουλτάνου Κλίτζ–ἀρσλὰν (σπαθήρους Λέοντος) ἐσφάγη, ἀφοῦ κατετάραξεν ἱκανὸν χρόνον τὸ Ῥωμαϊκὸν βασίλειον.

Μόλις ἡσύχασεν ἡ Χίος, καὶ οἱ σταυροφορικοὶ πόλεμοι τὴν ἔῤῥιψαν εἰς νέας ταραχὰς καὶ μεγάλας δυστυχίας. Τὸ 1124, νικητὴς ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Τύρου ὁ ναύαρχος τοῦ Βενετικοῦ στόλου Δομίνικος Μικέλης, ἀφοῦ κατεπόρθησεν ὅλας τὰς Κυκλάδας, ἐπέσκηψεν ὡς κεραυνὸς καὶ εἰς τὴν Χίον, διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου αὐτὴν διελθὼν, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσας. Ἱκανὸν μέρος τοῦ χειμῶνος διέτριψεν εἰς αὐτὴν μετὰ τοῦ στόλου, ἔπειτα δ' ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Βενετίαν, φέρων ὁμοῦ καὶ τὸ ἀκέφαλον σῶμα τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου, τὸ ὁποῖον κατετέθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Μάρκου. Μετὰ δὲ περίπου 500 ἔτη (1622) Γραικός τις μετέφερε κλέψας καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Βενετίαν, δι' ὃ μάλιστα δαψιλῶς ἀντημείφθη αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του.

Τὸ 1171, διαφορὰς ἔχουσα ἡ Βενετία μὲ τὸν αὐτο-

*Λέγομεν κυρίως· διότι παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, ὅτι, «ὅσον ἀνήκει τὴν παλαιὰν ἱστορίαν τῆς Χίου μέχρι μιᾶς ἑκατονταετηρίδος μετὰ Χριστὸν, μᾶς ἔδωκε μέγα φῶς ἡ Χιακὴ ἀρχαιολογία τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ· ταύτην ἠκολουθήσαμεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς ἐποχῆς ταύτης αὐτολεξεί·" μέ τινας ἀφαιρέσεις, προσθήκας, καὶ ἀλλαγάς.

κράτορα Μανουὴλ Κομνηνὸν, ἔπεμψε στόλον δυνατὸν εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος ἐκ πλοίων 120, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Δόγη Βιτάλη Μικέλη Β'. Οὗτος, πρέσβεις ἀποστείλας εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐκυρίευσεν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν Χίον, ὅπου ἀπεφάσισε καὶ νὰ ἐκχειμάσῃ περιμένων αὐτούς. Ἀφοῦ δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, διατρίψαντες ὀλίγον εἰς Κωνσταντινούπολιν, τίποτε δὲν κατώρθωσαν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Χίον, ὅπου εὗρον τρομερὰν πανώλη ἀνηλεῶς θερίζουσαν τὸν στρατὸν, ὥστε καὶ νὰ ὑποπτευθῶσιν ὅτι οἱ Γραικοὶ εἶχον φαρμακεύσειν τὰ φρέατα. Τόσον πλῆθος ἀπέθνησκεν, ὥστε οἱ Βενετοὶ, μὴ ἔχοντες πλέον ναύτας νὰ κυβερνῶσι τὰ πλοῖά των, ἔκαιον αὐτὰ διὰ νὰ μὴ τὰ ἀφήσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γραικῶν. Τέλος, προχωρούσης ἔτι μᾶλλον τῆς ὀλεθρίου ἐπιδημίας, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν Βενετίαν μετὰ δεκαεπτὰ μόνον πλοίων.

Τὸ 1204 ἐκυρίευσαν οἱ Λατῖνοι τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ κατεῖχον αὐτὴν μέχρι τοῦ 1261. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ μὲν Γάλλοι ἐδέσποζον εἰς τὴν Βιθυνίαν, Θρᾴκην, ὅλην τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καὶ τὰς μεγίστας νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Οἱ δὲ Βενετοὶ ἐξουσίαζον τὴν Χίον, ὅλας σχεδὸν τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας, τὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ ἄλλας πολλὰς χώρας. Ποία καθαυτὸ οἰκογένεια Βενετικὴ ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Χίου, μένει ὁπωσοῦν ἀβέβαιον· ὅτι ὅμως ὁ Δούκας Βατάτσης, ναυτικὴν δύναμιν ἀποστείλας, ἐκυρίευσε τὴν Χίον, Λέσβον, καὶ ἄλλας νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ πρὶν ἀκόμη ἀνακτηθῇ τὸ Βυζάντιον ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, τοῦτο φαίνεται ἀναντίρρητον. Ἀφοῦ δὲ, τελευταῖον, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γραικῶν τὸ σκῆπτρον τῆς Ἀνατολῆς, ὁ αὐτοκράτωρ διεμοίρασεν εἰς τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς τὸ τρίτον τῆς κατακτηθείσης χώρας. Ἐκ τούτων εἷς ἦτο καὶ ὁ Βενεδέτος Ζαχαρίας, ὅστις ἔλαβε πρὸς ἀποζημίωσιν τὴν Χίον, ἀναγορευθεὶς προσέτι καὶ ἀρχιναύαρχος καὶ μέγας κοντόσταυλος (1298), ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ τὴν ἐξουσιάζῃ διὰ δέκα ἔτη χωρὶς νὰ πληρώνῃ κάνένα φόρον εἰς τὸν βασιλέα, νὰ ὀνομάζεται ὅμως ἡ νῆσος κτῆμα τοῦ βασιλέως, καὶ νὰ ὑψώνωνται ἐπὶ τῶν τειχῶν αἱ βασιλικαὶ σημαῖαι, μετὰ δὲ τὴν δεκαετίαν νὰ ἀποδώσῃ πάλιν τὴν νῆσον εἰς τὸ κράτος. Ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ζαχαρίου τούτου ὑπέφερεν ἡ Χίος δύο ληστρικὰς καταδρομὰς, μίαν (1302) τὴν τοῦ Ῥογέρου ἀρχηγοῦ τῶν Καταλάνων, καὶ ἄλλην τὴν τῶν Ὀθωμανῶν, ἥτις ἦτο πολὺ τρομερωτέρα, (1307). Οὗτοι, ἀφοῦ κατακράτος ἐνίκησαν παρὰ τὴν Νικομήδειαν τὸν στρατηγὸν τοῦ Γραικικοῦ στρατοῦ Μουζάλωνα, ἔστειλαν τριάκοντα πλοῖα νὰ λεηλατήσωσι τὴν Χίον. Ἀπὸ τοὺς κατοίκους οἱ μὴ προφθάσαντες νὰ σωθῶσιν εἰς τὸ φρούριον, ὅλοι κατεσφάγησαν· τετρακόσιοι δὲ περίπου, ἐπιβιβάσαντες εἰς τεσσαράκοντα πλοιάρια γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ ὅσην ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσι περιουσίαν, ἐναυάγησαν πρὸς ἐπίμετρον τῆς συμφορᾶς παρὰ τὴν νῆσον Σκύρον.

Μολονότι διὰ δέκα μόνον ἐνιαυτοὺς ἐχάρισεν ὁ βασιλεὺς τὴν νῆσον εἰς τὸν Ζαχαρίαν, οὐδ' οὗτος ὅμως μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς πρώτης δεκαετίας, οὐδ' οἱ αὐτοῦ υἱοὶ καὶ διάδοχοι Μπενέτος καὶ Μαρτῖνος, μετὰ τὴν παρέλευσιν ἄλλων ἀκολούθως, ἐξετέλεσαν τὰ συμφωνηθέντα· ἀλλὰ πανούργως παίζοντες τὸν βασιλέα ἐλάμβανον πάντοτε νέων ἐτῶν προσθήκην πρὶν παρέλθωσι τὰ παλαιὰ, ἔργῳ μὲν χαιρόμενοι αὐτοὶ τὴν νῆσον, λόγῳ δὲ ὡς κτῆμα βασιλικὸν αὐτὴν κατέχοντες. Ἐπὶ τέλους, διὰ τῆς παρακινήσεως πλουσίου τινὸς καὶ δυνατοῦ Χίου τοῦ Καλοθέτου, ἐστάλθησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταγαὶ πρὸς τὸν Μαρτῖνον νὰ παύσῃ ὀχυρόνων τὴν νῆσον, καὶ νὰ δεχθῇ ἄλλας συνθήκας, μὲ ἀπειλὴν ὅτι τὴν ἀπείθειαν αὐτοῦ ἤθελεν ἀκολουθήσειν ἄμεσος ἐκστρατεία. Ἀλλ' ὁ Μαρτῖνος, ἀνὴρ συνετὸς καὶ πανοῦργος, ὅστις ἤδη ἐφοροῖγει τὰς γειτονευούσας χώρας, περιεφρόνησεν ἐξίσου καὶ τὰς ὑποσχέσεις καὶ τὰς ἀπειλάς. Ὁ Μπενέτος, ἐκ τοῦ ἐναντίου, διαφορὰν ἔχων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του διότι τὸν εἶχεν ἀποστερήσειν 6000 χρυσία, κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλέα, βοήθειαν ζητῶν, καὶ πρόθυμος νὰ συνεργήσῃ, κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος αὐτὸν Μαρτίνου.

Ἡτοιμάσθη λοιπὸν μετὰ μεγάλης λαμπρότητος καὶ πομπῆς στόλος 105 μεγάλων πλοίων, μεθ' οὗ περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1329 ἐξέπλευσεν ὁ Ἀνδρόνικος κατὰ τῆς Χίου. Καὶ πρῶτον μὲν κλεισθεὶς ὁ Μαρτῖνος εἰς τὰ τείχη μὲ ὀκτακοσίους στρατιώτας, ἐζήτησε ν' ἀντισταθῇ· ἀλλ' ἀφοῦ ἴδε τὰς μεγάλας δυνάμεις τοῦ βασιλέως, καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ἐχθρὸν ὁ Μπενέτος ἓν φρούριον πλησίον τοῦ ἄλλου κείμενον, ἀπελπισθεὶς παρεδόθη χωρὶς οὐδεμιᾶς συνθήκης. Μόλις ἴδον αὐτὸν οἱ Χῖοι αἰχμάλωτον, καὶ ὁρμήσαντες ἤθελον ἐξάπαντος τὸν φονεύσειν, ἂν ὁ Δομέστικος δὲν ἐπρόφθανε νὰ τοὺς ἐμπυδίσῃ. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτὸν μὲν ὀνειδίσας ἔρριψεν εἰς φυλακὴν, εἰς δὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς ὑπηρέτιδας ὅλας ἐσυγχώρησε νὰ ἐπάρωσιν ὅσα ἔπιπλα καὶ σκεύη πολυτελῆ ἠδύναντο νὰ φέρωσιν· εἰς τοὺς δούλους παρομοίως νὰ σηκώσωσιν ὅσα ἠδύναντο στρώματα καὶ τάπητας καὶ τὰ πρὸς ὕπνον ἀναγκαῖα, καὶ νὰ ὑπάγωσιν ὅπου ἤθελον. Εἶπε καὶ εἰς τοὺς 800 στρατιώτας τοῦ Μαρτίνου ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἢ νὰ μείνωσι μισθοφόροι τοῦ βασιλέως, καὶ ἔμειναν οἱ πλεῖστοι. Ἀντήμειψε μετὰ ταῦτα τὸν Καλόθετον πλουσιοπαρόχως, καὶ ἠλευθέρωσε τοὺς Χίους ἀπό τινας τῶν πολλῶν φόρων. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, καλέσας τὸν Μπενέτον ὁ βασιλεὺς, τὸν εἶπεν ὅτι πρὸς ἀνταμοιβὴν τὸν ἀφίνει νὰ ἐξουσιάζῃ τὴν νῆσον, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως τὰ μὲν τείχη νὰ κρατῶνται ὑπὸ Γραικικῆς φρουρᾶς, ἐκ δὲ τοῦ εἰσοδήματος τῶν 120,000 φλωρίων, (μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν εἰς φυλακὴν τῆς νήσου ἀπαιτουμένων ἐξόδων), νὰ λαμβάνῃ αὐτὸς μὲν τὸ ἥμισυ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ ἄλλο ἥμισυ. Ταύτην καὶ ἄλλας ἔτι γενναιοτέρας προσφορὰς ἀποβαλὼν μετ' ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ὁ ἀνόητος Μπενέτος, ἐζήτησε τρία πλοῖα βασιλικὰ διὰ νὰ μεταβῇ πανοίκιος εἰς τὸν Γαλατᾶν, τὰ ὁποῖα λαβὼν καὶ ἐμβιβάσας ὅσην εἶχε περιουσίαν, ἔφθασεν ἐκεῖ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ὀχυρώσας τὸ φρούριον καὶ διατάξας τὰ τῆς Χίου, ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Φώκαιαν, ὅθεν μετέβη ἔπειτα εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἀλλ' ὁ Μπενέτος δὲν ἡσύχασε· θέλων νὰ ἐκδικηθῇ, κατέπεισε διὰ χρημάτων τοὺς τριηράρχους ὀκτὼ πλοίων ἐρχομένων ἐκ Γενούης, νὰ συνεκστρατεύσωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Χίου, ἐλπίζων νὰ τὴν κυριεύσῃ εὐκόλως διὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως. Μόλις ὅμως ἀπέβησαν οἱ στρατιῶταί του, καὶ, συγκροτηθείσης μάχης μετὰ τῶν Χίων, ἐνικήθησαν κατὰ κράτος, χάσαντες ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους. Οἱ λοιποὶ ἔφυγον κακὴν κακῶς· ὁ δὲ Μπενέτος, παθὼν ἐπιληψίαν, ἀπέθανεν εἰς ἓξ ἡμέρας.

Οἱ ταλαίπωροι ὅμως Χῖοι ὀλίγους ἐνιαυτοὺς ἐχάρησαν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ. Τὴν 14ην Ἰουνίου, 1346, ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς Χίου ὁ Σίμων Βιγνόζος μετὰ εἰκοσιεννέα πλοίων ἐκ Γενούης, ἥτις, ἐλευθερωθεῖσα τότε ἀπὸ ἐσωτερικὰς ταραχὰς, διεύθυνε τὴν προσοχὴν εἰς ἐξωτέρας κατακτήσεις. Ἀφοῦ δὲ μὲ ὑποσχέσεις καὶ προσποιήσεις ἀφιλοκερδείας ἀπέτυχεν εἰς τὸ νὰ ἐφελκύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Γραικῶν, ὀργισθεὶς ἀπεβίβασε τὸν στρατὸν τὴν ἐπαύριον, καὶ ἀναστήσας μηχανὰς, καὶ σκάφας ὑπονόμους, ἔκαμεν ἔφοδον εἰς τὸ τεῖχος, πλὴν οἱ Χῖοι γενναίως τὸν ἀπέκρουσαν, πεντακοσίους ἐχθροὺς φονεύσαντες. Οἱ Γενουήνσιοι μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἐστράφησαν πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου, τῆς ὁποίας ὑποτάξαντες ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν τὰ τέσσαρα λοιπὰ μικρὸ φρούρια, ἐπανῆλθον ἔμπροσθεν τῶν τειχῶν. Τὸ ἀδύνατον ὅμως βλέποντες τοῦ νὰ κυριεύσωσιν αὐτὰ δι' ἐφόδου, ἀνήγειραν τεῖχος ὑψηλότερον τοῦ ἐχθρικοῦ, ἐνταυτῷ δὲ περιέκλεισαν τοῦτο καὶ διὰ θαλάσσης, πήξαντες σειρὰν ξύλων ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου μέχρι τοῦ στομίου τοῦ λιμένος. Οἱ Χῖοι κατὰ συνέπειαν, στερηθέντες ἐντὸς ὀλίγου τῶν πρὸς τὸ ζῆν, καὶ μὴ βλέποντες κάμμίαν βοήθειαν ἐκ μέρους τῶν Γραικῶν, παρεδόθησαν τὴν 13ην Σεπτεμβρίου, ἐπὶ ταῖς ἑφεξῆς συνθήκαις·—

Α'. Νὰ ἀπολαμβάνωσιν ὅλας τὰς τιμὰς τῆς Γενουησίου πολιτογραφήσεως.

Β'. Οἱ δημόσιοι φόροι καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡ πολιτικὴ κυβέρνησις νὰ ἦναι εἰς χεῖρας τῆς Δημοκρατίας.

Γ'. Ἡ ὑπερτάτη ἀρχὴ νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

Ταύτας ὅμως καὶ ἄλλας ἔτι ὠφελιμωτέρας καὶ ἐντιμοτέρας συνθήκας, τὰς ὁποίας διεπραγματεύετο ἀκολούθως ὁ αὐτοκράτωρ κατ' εὐθεῖαν μὲ τὴν Γένουαν, ἀνέτρεψεν ἡ τοῦ Ζυβοῦ ἀτυχὴς ἐκστρατεία.

Ὁ Ζυβὸς οὗτος, ἰσχυρότερος ὅλων τῶν Χίων, ὅσοι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν κατέφυγον εἰς Φώκαιαν, ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ πρῶτον μὲν ἐζήτει συγχώρησιν διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ φρουρίου, ἐπομένως δὲ τὸν παρεκάλει νὰ μὴ παραιτήσῃ τὴν νῆσον, ἀλλὰ νὰ τὸν δώσῃ μικρὰν βοήθειαν διὰ νὰ τὴν μετακυριεύσῃ. Ὁ βασιλεὺς ἐπῄνεσε τὴν προθυμίαν του, τὸν ἐπρόσταξεν ὅμως νὰ ἀναβάλῃ τὸ πρᾶγμα, ἕως ὅτου ἐπιστρέψωσιν οἱ πρέσβεις ἐκ τῆς Γενούης, νομίζων ἀνόρμοστον, ἐνῷ ἔστελλε πρέσβεις περὶ εἰρήνης, νὰ κάμνῃ ἐκστρατείας. Ἀλλ' ὁ Ζυβὸς χωρὶς νὰ προσμείνῃ τὴν βοήθειαν, συνάξας ὅσους Γραικοὺς ἠδυνήθη, ἔπλευσεν εἰς τὴν Χίον, καὶ μάχην συγκροτήσας πρὸς τοὺς Γενουῖτας, ἐνίκησε καὶ κατέκλεισεν αὐτοὺς εἰς τὸ φρούριον, πολλοὺς μὲν φονεύσας, πληγώσας δὲ καὶ αὐτὸν τὸν στρατηγόν. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως ἔπλεον δύο πλοῖα Γενουήνσια παρὰ τὴν Χίον διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Πετρίλην. Οὗτος, ἀκούσας ὅτι οἱ ὁμόθρησκοί του ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τοῦ Ζυβοῦ, ἀπεβίβασε τὰ πληρώματα διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ· δευτέρα μάχη συνεκροτήθη, καὶ πάλιν ἐνίκα ὁ Ζυβός· ἀλλ' ἀγωνιζόμενος γενναίως καὶ ἀπερισκέπτως, ἀπέθανε πληγωθεὶς ὑπὸ βέλους, τὸ ὁποῖον ἰδόντες οἱ Φωκαεῖς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Φώκαιαν, πάντῃ ἐλευθέρους κυριάρχας τῆς νήσου ἀφήσαντες τοὺς Γενουῖτας.

Μετ' ὀλίγα ἔτη, ἐχθροὶ ὄντες καὶ ἀντίζηλοι τῶν Γενουησίων οἱ Βενετοὶ, ἔστειλαν εἴκοσι πλοῖα ὑπὸ τὸν Νικόλαον Πισάνην νὰ πολιορκήσωσι τὴν Χίον. Οἱ δὲ Γενουήνσιοι, εὑρισκόμενοι τότε εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως, ἀντέστειλαν 64 πλοῖα καὶ στρατηγὸν τὸν Παγανῖνον Δωρίαν, ὅστις, φθάσας ἔμπροσθεν τῆς Χίου, ἐδίωξε κακὴν κακῶς τὸν Πισάνην, μόλις δυνηθέντα νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Χαλκίδος.

Ἕπεται ἡ συνέχεια.

ΕΙΣ τὴν κομπάζουσαν εἰς τὸν πολιτισμόν της Εὐρώπην, καὶ ὅμως τυραννουμένην ἀκόμη ἀπὸ πολλὰς παλαιὰς καὶ σαπρὰς ὀλιγαρχικὰς καταχρήσεις, ἀξιωτέρας βαρβάρων παρὰ πολιτισμένων ἐθνῶν, ἡ ἀναίσχυντος ζήτησις πολλῶν πολιτικῶν ἐπικερδῶν ὑπουργημάτων ἐπροχώρησεν εἰς τόσον, ὥστε οἱ ἡγεμόνες, μὴν ἔχοντες πλέον πῶς νὰ χορτάσωσι τὴν ἀπληστίαν τῶν ἰδίων κολάκων, ἐπενόησαν νέα ὑπουργήματα, τὰ ὁποῖα τόνομα μόνον τῆς ὑπουργίας ἔχουν, οὐδὲ μέριμναν ἄλλην προξενοῦν εἰς τὸν ὑπουργοῦντα παρὰ τὴν μέριμναν νὰ λαμβάνῃ καὶ νὰ δαπανᾷ εἰς τὰς τρυφάς του ἀναισχύντως τοὺς ἱδρῶτας τοῦ λαοῦ.

Ὠνόμασαν δὲ τὰ τοιαῦτα ὑπουργήματα, Sinécure, ἀπὸ δύο Ῥωμαϊκὰς λέξεις sine cur-, ἤγουν, χωρὶς μέριμναν, ὄνομα ἱκανὸν, διὰ τὴν γελοιότητά του, νὰ μακρύνῃ ἀπ' αὐτὰ τοὺς ψωμοζήτας, ἂν οἱ ψωμοζῆται ἦσαν ἱκανοὶ νὰ αἰσχύνωνται τὰ αἰσχρά. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀκόμη λέξιν ἑρμηνεύουσαν τὸ sinécure· καὶ εἴθε μὴν ἔλθῃ ποτὲ εἰς χρείαν τὸ πολίτευμά μας τοιαύτης λέξεως! Ἀλλ' ἐπειδὴ χρεωστοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν κἂν καὶ νὰ ἑρμηνεύωμεν εἰς ἀλλήλους τὰς καταχρήσεις τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἐσύμφερ' ἴσως νὰ ὀνομάσωμεν τὰ χωρὶς ὑπουργίαν ταῦτα γελοῖα ὑπουργήματα μὲ τὸ γελοιότερον ὀξύμωρον τοῦτο, Ἀ μ ε ρ ι μ ν ο μ έ ρ ι μ ν α.—**ΚΟΡΑΗΣ.**

ΟΙ ἀρχαῖοι Πέρσαι ἰσχυρῶς ἐκόλαζον τοὺς ἀχαρίστους, δικαίως νομίζοντες αὐτοὺς ἀμελεῖς καὶ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς, καὶ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς φίλους. Τὴν ἀχαριστίαν, λέγει ὁ Ξενοφῶν, παρακολουθεῖ μάλιστα ἡ ἀναισχυντία· "καὶ γὰρ αὕτη (ἡ ἀχαριστία) δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών."

ΟΙ ΠΑΡΙΣΙΟΙ, ΑΠΟ ΤΟΥ 1789 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1815.

3.

ΔΙΚΗ, ΚΑΤΑΔΙΚΗ, ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΛΟΔΟΒΙΚΟΥ ιζ'.

ΣΥΝΕΛΘΟΥΣΑ ἡ νέα σύνοδος* τῶν ἀντιπροσώπων, ἤρχισε πάραυτα τὴν δίκην τοῦ βασιλέως. Ἐκράτησε δὲ πολλὰς ἑβδομάδας ἡ δίκη αὕτη, καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐγίνετο ἤλπιζον πολλοί, ὅτι σκοπὸν εἶχεν ἡ σύνοδος νὰ τὸν χαρίσῃ τὴν ζωήν· ἀλλὰ μερικοὶ τῆς συνόδου, οἱ μὲν παλαιοὶ αὐτοῦ ἐχθροί, οἱ δὲ φιλοτάραχοι καὶ θηριώδεις, ἔδωκαν εἰς τοὺς λοιποὺς νὰ καταλάβωσιν ὅτι ἠδύναντο καὶ πάλιν νὰ διεγείρωσι τὸν λαόν, ἂν ἡ κρίσις τοῦ Λοδοβίκου ἐμακρύνετο περισσότερον. Εἰς τὰς 11 λοιπὸν Δεκεμβρίου (1792) ἐκάλεσε πρώτην φορὰν ἡ σύνοδος τὸν Λοδοβίκον διὰ ν' ἀποκριθῇ εἰς ὅλα τὰ καθ' ἑαυτοῦ ἐγκλήματα. Ἐσήκωσαν δ' αὐτὸν μὲ τόσην βίαν ἐκ τῆς φυλακῆς, ὥστε δὲν ἔλαβεν ὁ ταλαίπωρος καιρὸν οὔτε νὰ ξυρισθῇ, οὔτε νὰ κτενισθῇ, οὔτε κἂν ἄρτου νὰ μεθέξῃ. Μετὰ βαθείας σιωπῆς, συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ πολιτάρχου καὶ δύο στρατηγῶν, ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς συνελεύσεως. Τὸν πῖλον δὲ κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα ἐστάθη ἔξω ἀπὸ τὰ κάγκελλα, ἐνῷ ἐκάθηντο ἐντὸς αὐτῶν φοροῦντες τοὺς πίλους οἱ πρώην ὑπήκοοι καὶ δοῦλοί του. Ὁ πρόεδρος τότε ὡμίλησε πρὸς αὐτόν· "Λοδοβίκε, τὸ Γαλλικὸν ἔθνος σὲ ἐγκαλεῖ διὰ πολλὰ ἀδικήματα, τὰ ὁποῖα γεγραμμένα ἓν πρὸς ἓν θέλω σὲ ἀναγνώσειν, διὰ ν' ἀποκριθῇς εἰς ἕκαστον ἀπ' αὐτά, καὶ νὰ δικαιολογηθῇς, ἂν ἦναι τρόπος· κάθισε." Ἐκάθισεν ὁ Λοδοβίκος εἰς μίαν καθέδραν κατέναντι τοῦ προέδρου· καὶ τότε ὁ πρόεδρος ἤρχισε νὰ τὸν ἐρωτᾷ καθ' ἕκαστον τεσσαράκοντα σχεδὸν ἐγκλήματα. Εἰς ὅλα δὲ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς μὲ ἀκατάπληκτον μεγαλοψυχίαν, καὶ ἄλλα μὲν ἠρνήθη παντάπασιν ὡς ἀνύπαρκτα καὶ ψευδῆ, ἄλλων δὲ τὴν αἰτίαν ἔρριψεν εἰς τοὺς ὑπουργούς. Καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἐξέτασιν, ἥτις διήρκεσε δύο ἢ τρεῖς ὥρας, δὲν ἠλλοιώθη ποσῶς τὸ πρόσωπόν του, πάρεξ εἰς ταύτην τὴν ἐρώτησιν τοῦ προέδρου· "Σὲ ἐγκαλοῦσι, Λοδοβίκε, ὅτι ἐμοίραζες ἀργύρια εἰς τὸ προάστειον τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου. Τί ἀποκρίνεσαι εἰς τοῦτο;" "Ὁσάκις ἔκβαινον ἀπὸ τὸ παλάτιόν μου," ἀπεκρίθη, "συνήθειά μου ἦτο νὰ μοιράζω εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀργύριον, ὄχι μὲ τέλος κακόν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡδονήν, τὴν ὁποίαν ἠσθανόμην πάντοτε νὰ βοηθῶ τὸν λαόν μου·" καὶ ταῦτα λέγων ἐδάκρυσεν ὁ ταλαίπωρος. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν ἐρωτηθεὶς καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ προέδρου ἂν ἔχῃ ἄλλο τι νὰ εἴπῃ, ἐζήτησε νὰ τὸν δώσωσιν ἔγγραφα τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὴν ἄδειαν νὰ λάβῃ συνηγόρους, ὥστε νὰ δικαιολογηθῇ κατὰ πλάτος. Εἰς ταῦτα μὲν ἔκλιναν, ἀλλ' ἐπιστρέψαντα εἰς τὴν φυλακὴν ἐχώρισαν αὐτὸν ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, δι' ὃ μάλιστα ἐταράχθη ὁ βασιλεύς, ὥστε καὶ πάλιν ἔκλαυσεν, ὀνομάζων καὶ ζητῶν νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα του· ἔλαβε δὲ τὴν ἄδειαν μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας νὰ βλέπῃ μόνον τὸν υἱόν καὶ τὴν θυγατέρα του, ἀλλ' οὐχὶ τὴν βασίλισσαν οὔτε τὴν ἀδελφήν του. Συνηγόρους ἔκλεξε δύο περιφήμους ἄνδρας, τὸν Τρογχέτιον καὶ τὸν Δεσέζον. "Τὸ περίεργον εἶναι," ἔγραφε τότε ὁ Κοραῆς, "ὅτι καὶ μία σοφὴ γυνή, περίφημος εἰς τοὺς Παρισίους, ἐζήτησε νὰ προστεθῇ καὶ αὐτὴ τρίτη συνήγορος τοῦ Λοδοβίκου· ἀλλ' ἡ σύνοδος ἀπέβαλε τὸ ζήτημά της· ἄλλο δέ τι ὄχι μόνον περίεργον, ἀλλὰ πάσης τιμῆς καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιον καὶ σεβάσμιον ἔργον εἶναι τοῦτο. Ὁ περίφημος Μαλεσέρβος, παλαιὸς ὑπουργὸς τοῦ Λοδοβίκου, ἀτιμασθεὶς, ἀδικηθεὶς, καὶ σχεδὸν διωχθεὶς ἀπὸ τὴν αὐλήν, ὡς φίλος ἄκρος τῆς δικαιοσύνης, ἐξησθενισμένος ἀπὸ τὸ ὀγδοηκονταετὲς γῆρας, καὶ ἕτοιμος νὰ καταβῇ εἰς τὸν τάφον, ἐνθυμούμενος τὴν παλαιὰν φιλίαν τοῦ βασιλέως, καὶ παρακινούμενος ἀπὸ μίαν ἁγίαν εὐγνωμοσύνην, προσφέρει ἑαυτὸν ὡς τρίτον συνήγορον, καὶ ἡ σύνοδος τὸν δέχεται. Δὲν ἐδυνήθη (λέγουσι) νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα ὁ βασιλεὺς, ὅτε τὸν ἔδωκαν τὴν ἀγγελίαν εἰς τὴν φυλακήν, ὅτι ὁ παλαιὸς ὑπουργὸς Μαλεσέρβος ἐζήτησε νὰ διορισθῇ καὶ αὐτὸς συνήγορός του."

Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ τρεῖς συνήγοροι ἔβλεπον καθ' ἡμέραν τὸν βασιλέα. καὶ πολλὰς ὥρας συνεβουλεύοντο μετ' αὐτοῦ, ζητοῦντες ὅλους τοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τὸν θάνατον. Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, εἰς τὰς 26 Δεκεμβρίου, παρεστάθη τὴν δευτέραν καὶ τελευταίαν φορὰν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν σύνοδον, μὲ τοὺς τρεῖς συνηγόρους του. Ὁ νεώτερος Δεσέζος ἐδημηγόρησεν εὔγλωττον καὶ μακρὰν δημηγορίαν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, ἐκεῖ παρόντος καὶ καθημένου μὲ ἀτάραχον γαλήνην εἰς τὸ πρόσωπον. Ἀπεκρίθη εἰς ὅλα τὰ ἐγκλήματα κατὰ μέρος, μεγάλως προθυμούμενος ν' ἀθωώσῃ τὸν βασιλέα. Ἀφοῦ δ' ἐτελείωσεν οὗτος τὴν δημηγορίαν, σηκωθεὶς ὁ Λοδοβίκος, εἶπε πρὸς τὴν συνέλευσιν μὲ σταθερότητα καὶ ἀφοβίαν τὰ ἑφεξῆς·— "Ἠκούσατε τὴν ἀπολογίαν τῶν συνηγόρων μου, καὶ τὴν ἀπόκρισιν εἰς ὅσα μὲ ἐγκαλεῖτε· δὲν ἔχω τί νὰ προσθέσω· τοῦτο μόνον λέγω, λαλῶν ἴσως πρὸς ὑμᾶς τὴν τελευταίαν φοράν· ἡ συνείδησίς μου δὲν με ἐλέγχει τίποτε· οἱ συνήγοροί μου δὲν εἶπαν εἰμὴ τὴν ἀλήθειαν. Ἀπαρηγόρητον λύπην αἰσθάνομαι, ἐγκαλούμενος ὅτι ἠθέλησα νὰ χύσω τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ἐστάθην αἴτιος τῆς δυστυχοῦς ἡμέρας τῆς δεκάτης Αὐγούστου· ἡ εὔνοια, τὴν ὁποίαν ἔδειξα πάντοτε πρὸς τὸν λαόν μου, ἔπρεπε νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοιοῦτον ἔγκλημα, καὶ νὰ πληροφορήσῃ ἅπαντας ὅτι ἐκινδύνευσα τὴν ἰδίαν μου ζωήν, διὰ νὰ ἐμποδίσω τὴν αἱματοχυσίαν τοῦ λαοῦ." Μετὰ ταῦτα, τὸν ἔστρεψαν πάλιν εἰς τὴν φυλακήν, καὶ εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ μακροῦ δρόμου ἀπὸ τὸ βουλευτήριον μέχρι τῆς φυλακῆς εὑρισκόμενος εἰς τὸ ἁμάξιον μετὰ τῶν συνηγόρων καὶ ἄλλων δύο ἀξιωματικῶν ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Παρισίων, συνωμίλει μετ' αὐτῶν ἡσύχως, καθὼς καὶ ὅτε ἦτον εἰς ὅλην τὴν δόξαν του, περὶ διαφόρων ὑποθέσεων καὶ πραγμάτων (τὸ παραδοξότερον) φιλολογικῶν. Ἐλάλησε περὶ διαφόρων συγγραφέων Λατίνων, ἔκρινεν ἑκάστου τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα μὲ μεγάλην ἀγχίνοιαν, ὥστε νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς ἀκούοντας. Εἰς τὴν φυλακὴν πρὶν τῆς κρίσεως ταύτης διήρχετο μέρος τῆς ἡμέρας μεταγλωττίζων συγγραφέα τινὰ Λατῖνον, καὶ μέρος παίζων μὲ τὸν υἱόν του. Μίαν ἡμέραν ὁ προειρημένος ἐνάρετος Μαλεσέρβος ἠθέλησε νὰ τὸν ἐξετάσῃ μὲ τρόπον ἐπιτήδειον, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἂν ἡ γαλήνη αὕτη προήρχετο ἀπὸ ψευδῆ ἐλπίδα σωτηρίας, ἢ ἀπὸ φιλοσοφικὴν ἀπόφασιν· ὁ βασιλεὺς, νοήσας τὸν σκοπὸν, λέγει πρὸς αὐτὸν γελῶν καὶ ἀστειευόμενος·— "Εἰπέ με, Μαλεσέρβε, εἰς τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν ἤκουον πάντοτε νὰ λέγωσιν, ὅτι, ὁσάκις ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ τις ἐκ τοῦ γένους μας, ἐφαίνετο πρὸ πολλῶν ἡμερῶν περιπατοῦσα ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τοῦ παλατίου μία γυνή, πρόδρομος καὶ ἄγγελος τοῦ θανάτου. Εἰπέ με, νὰ ζῇς· ἴδες τάχα τοιοῦτον φάσμα εἰς τὸ παλάτιον;" Ὁ Μαλεσέρβος δὲν ἐδυνήθη ν' ἀποκριθῇ εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐρώτησιν, περιχυθεὶς ἀπὸ δάκρυα. Τότε ὁ βασιλεὺς, "Συγχώρησέ με," τὸν λέγει, "δὲν ἐπρόβλεψα ὅτι ἡ ἀστειότης αὕτη ἔμελλε νὰ ταράξῃ τὴν φιλάνθρωπόν σου ψυχήν· ἔξευρε, φίλε μου, ὅτι δὲν μὲ λανθάνει ὁ θάνατος, τὸν ὁποῖον ἑτοιμάζουσι κατ' ἐμοῦ. Ἀλλ' ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι νὰ ἀποθάνω μὲ ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς μου, διότι ἡ συνείδησις τίποτε δὲν με ἐλέγχει."

Ἡ σύνοδος λοιπὸν ἠσχολήθη πάλιν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Λοδοβίκου. Πολλῶν γνώμη ἦτο νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν εἰς θάνατον· ἄλλων δὲ νὰ τὸν φυλάξωσι μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ πολέμου, ἔπειτα νὰ τὸν ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὰς 28 Δεκεμβρίου, ἦλθε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας (συγγενοῦς τοῦ Λοδοβίκου) μία ἐπιστολὴ μεσιτείας, διὰ νὰ μὴν ἐγγίζωσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Λοδοβίκου· ἀλλ' ἡ σύνοδος δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀκρόασιν εἰς αὐτὴν τὴν μεσιτείαν. Εἰς τὰς 29 ἀνέλαβον πάλιν τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἠκολούθησαν ἀδιαλείπτως μέχρι τῆς 17ης Ἰανουαρίου 1793.

Τὴν 17ην λοιπὸν Ἰανουαρίου, εἰς τὰς ἕνδεκα ὥρας τῆς νυκτὸς, μετὰ συνεδρίασιν τριακονταέξ ὡρῶν, ἡ σύνοδος ἀπεφάσισε τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, οὕτω· ἀπὸ 713 συγκλητικοὺς παρευρεθέντας, 392 ἔδωκαν ψῆφον θανάτου· 2 τὸν κατεδίκασαν εἰς δεσμά· καὶ 319 εἰς ἐξορίαν.

Πρὸ τῆς καταδίκης ταύτης ἡ σύνοδος εἶχεν ἐξετάσειν δύο ἄλλα ζητήματα, τὸ πρῶτον, ἂν ὁ Λοδοβίκος ἦναι ἔνοχος ἢ ὄχι· καὶ τὸ δεύτερον, ἂν, ἀφοῦ τὸν κρίνῃ ἡ σύνοδος, ἡ κρίσις αὐτὴ ἔπρεπε νὰ πεμφθῇ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας διὰ νὰ ἐπικυρωθῇ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἢ καὶ νὰ ἀθετηθῇ. ἂν ὁ λαὸς ἔκρινε τὸν Λοδοβίκον ἢ ἀθῶον, ἢ κἂν ἄξιον ἄλλης ποινῆς ἐλαφροτέρας καὶ ὄχι θανάτου. Καὶ τὰ δύο ταῦτα ζητήματα εἶχον ἀποφασισθῆν ὁμοίως διὰ τῆς πλειοψηφίας, τὸ πρῶτον, ὅτι ὁ Λοδοβίκος εἶναι ἔνοχος· καὶ τὸ δεύτερον, ὅτι ἡ κρίσις τῆς συνόδου, ὁποιαδήποτε κἂν ἤθελεν εἶσθαι, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναθεωρηθῇ ἀπὸ τὸν λαόν.

Εἰς τὴν πολιτικὴν ταύτην μεταβολὴν τῆς Γαλλίας, (δανειζόμεθα ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῆ), εἶδον, φίλε μου, πολλὰ παράδοξα, τὰ ὁποῖα φαίνονται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μεγάλας μεταβολὰς τῶν ἐθνῶν. Σὲ διηγήθην ἀνωτέρω τὸ γενναῖον ἔργον τοῦ Μαλεσέρβου, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλεις τὸ θαυμάσειν, καθὼς ὅλοι οἱ χρήσιμοι τὸ ἐθαύμασαν ἐδῶ, καὶ καθὼς θέλουν τὸ θαυμάσειν οἱ μεταγενέστεροι, ἀναγινώσκοντες τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας. Ἀλλὰ μάθε τώρα ἔργον παντάπασι διαφόρου φύσεως καὶ ἐναντίον εἰς τὸ πρῶτον. Ἐξετάζεται τὸ πρῶτον ζήτημα, Εἶναι ἔνοχος ὁ Λοδοβίκος, ἢ ὄχι; καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Αὐρηλίας, ἐξάδελφος τοῦ βασιλέως, ψηφίζει ὅτι εἶναι. Ἔρχεται τὸ δεύτερον ζήτημα, Ἡ κρίσις τῆς συνόδου πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῇ ἀπὸ τὸν λαόν, ἢ ὄχι; καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Αὐρηλίας ψηφίζει τὸ ὄχι. Θεωρεῖται τὸ τρίτον ζήτημα, Ποίας ποινῆς εἶναι ἄξιος ὁ Λοδοβίκος; καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Αὐρηλίας καταδικάζει τὸν ἐξάδελφόν του εἰς θάνατον. Εἰς τὰς 19 κινεῖται πάλιν ζήτημα εἰς τὴν σύνοδον, ἂν συμφέρῃ νὰ ὑπερθέσωσι τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως εἰς ἄλλον ἁρμοδιώτερον καιρόν; καὶ ὁ Δοὺξ τῆς Αὐρηλίας ψηφηφορεῖ μετὰ τῶν πλειοτέρων, οἵτινες ἤθελον νὰ πέσῃ ἀνυπερθέτως ἡ κεφαλὴ τοῦ Λοδοβίκου. Ὁ Πέτρος ἠρνήθη τρὶς μόνον τὸν διδάσκαλόν του· ἀλλ' οὗτος ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Ἰούδαν εἰς τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ σύνοδος ἔμεινεν ἕως τέλους ἀδυσώπητος, τὴν 20ην, ἡμέραν Κυριακήν, ἔπεμψε τὴν εἴδησιν πρὸς τὸν βασιλέα, διὰ νὰ ἑτοιμασθῇ εἰς τὸν θάνατον. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐμβῆκαν εἰς τὴν φυλακὴν δύο ὥρας μετὰ τὸ μεσημέριον, καὶ ἐφανέρωσαν εἰς τὸν δυστυχῆ Λοδοβίκον τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν τῆς συνόδου. Μὲ γαλήνην δὲ καὶ ἡσυχίαν ἀπεκρίθη πρὸς αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ζητῶν, πρῶτον, τρεῖς ἡμέρας διορίαν διὰ νὰ ἑτοιμασθῇ· δεύτερον, τὴν ἄδειαν νὰ βλέπῃ ἐλευθέρως εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του· καὶ τρίτον, νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν οἰκογένειάν του ὅλην ἀπὸ τὴν φυλακήν, δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἄδειαν νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, καὶ νὰ ὑπάγωσιν ὅπου θέλουν. Ἔπειτα συνέστησεν εἰς τὴν σύνοδον καὶ εἰς ὅλον τὸ Γαλλικὸν ἔθνος πολλοὺς πτωχούς, οἵτινες δὲν εἶχον ἄλλον τρόπον ζωοτροφίας παρὰ τὰς ἐτησίους δωρεὰς τοῦ βασιλέως. Ταῦτα πάντα ἐπρόφερε σταθερῶς χωρὶς νὰ ἀλλοιωθῇ τὸ πρόσωπόν του. Ἡ σύνοδος δὲν ἔκρινεν εὔλογον οὔτε τὰς τρεῖς ἡμέρας νὰ τὸν χαρίσῃ, καὶ κατὰ συνέπειαν,

Τὴν 21ην Ἰανουαρίου, εἰς τὰς ἐννέα ὥρας τὸ πρωΐ, ἔκβαλον αὐτὸν ἀπὸ τὴν φυλακὴν, καὶ τὸν ὑπῆγον εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, συνωδευμένον ἀπὸ μέγα πλῆ-

*Αὕτη ἦτον ἡ τρίτη ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως· ἡ πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ἡ ὀνομασθεῖσα συντακτικὴ, ἐσυνεδρίαζεν ἀπὸ 5 Μαΐου 1789 ἕως 30 Σεπτεμβρίου 1791· ἡ δευτέρα, ἡ νομοδοτικὴ, ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1791 ἕως 21 Σεπτεμβρίου 1792.

θος στρατιωτῶν, ὅλων ἐξωπλισμένων· καὶ περὶ τὰς ἕνδεκα σχεδὸν ὥρας ἀπέτεμεν ὁ δήμιος τὴν κεφαλὴν τοῦ πλέον λαμπροῦ, τοῦ πλέον ἰσχυροῦ, καὶ τοῦ πλέον δυστυχοῦς βασιλέως τῆς Εὐρώπης, Λοδοβίκου δεκάτου ἕκτου. Ἔμεινε μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας σταθερὸς καὶ μεγαλόψυχος, καὶ ἐδέχθη τὸν θάνατον μὲ μεγάλην ὑποταγὴν εἰς τὰς ἀπορρήτους βουλὰς τῆς Προνοίας· τὴν τελευταίαν ὥραν ὀλίγα λεπτὰ πρὸ τῆς ἀποτομῆς, ὅτε τὸν ἀνέβασαν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἔστρεψεν ἔνθεν κἀκεῖθεν τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδε τὸν περεστῶτα λαὸν, καὶ ἠθέλησε νὰ λαλήσῃ πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφῆκαν· τελευταῖα λόγια ἤκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα του ὅσοι τὸν ἐπλησίαζον, "Συγχωρῶ ἀπὸ καρδίας ὅλους μου τοὺς ἐχθρούς."

Τοιοῦτον ἐστάθη ἐν συντομίᾳ τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ βασιλέως. Συνέβη καὶ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἄλλο γενναῖον ἔργον, ὅμοιον τρόπον τινὰ μὲ τὸ τοῦ Μαλεσέρβου. Μόνος ὁ ῥάπτης του ἔδειξεν εἰς αὐτὸν σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, καὶ ζητήσας ἀπὸ τὴν σύνοδον τὸν νεκρὸν Λοδοβίκον, τὸν ἐνταφίασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς.

Τὴν παραμονὴν τῆς ἀποτομῆς ἴδεν ὁ δυστυχέστατος βασιλεὺς τὴν γυναῖκα, τὴν ἀδελφὴν, καὶ τὰ τέκνα του. Ἔμεινε μὲ αὐτοὺς δύο ἡμισυ ὥρας. Ἰὴν ἡμέραν τῆς ἀποτομῆς τὸ πρωΐ, πρὶν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἐζήτησε καὶ πάλιν ἡ οἰκογένειά του νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Λοδοβίκου διὰ νὰ τὸν ἀσπασθῶσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν· ἀλλ' αὐτὸς δὲν κατένευσεν εἰς τὸ ζήτημά των, μὴ θέλων νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀπαρηγόρητον λύπην των.

Ἕπεται ἡ συνέχεια.

ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΨΥΧΡΟΤΗΤΟΣ.

ΤΙΣ ἆρά γε εἶναι ἡ κυριωτάτη αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τοὺς ἡμετέρους μάλιστα καιροὺς, ἀποβαίνουσι τόσον ψυχροὶ, ἢ καὶ παντάπασιν ἀδιάφοροι πρὸς τὰ θεῖα, καὶ ἑπομένως δοῦλοι τῶν ἀδίκων τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν; διὰ τί ἄλλο, παρὰ διότι θεωροῦσι τὴν προσευχὴν ὡς δεισιδαιμονίαν, ἢ ὡς συνήθειαν τῶν μελαγχολικῶν, ἢ, τὸ μετριώτερον, ὡς χρέος μόνων τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἀσκητῶν· ὡς ἂν ἔχωσιν αὐτοὶ μικροτέρας παρ' ἐκείνους ἀσθενείας, ὀλιγωτέρας ἀνάγκας, τελειοτέραν γένεσιν, ἄλλην ψυχὴν, ἄλλην πίστιν, ἄλλον δημιουργὸν καὶ σωτῆρα, παρὰ τὸν Θεὸν τοῦ παντός! Μετά τινος μεγιστᾶνος τῆς γῆς νομίζουσιν εὐδαιμονίαν νὰ συλλαλῶσιν· ἀναδέχονται κόπους, προβάλλουσι μεσίτας, ὑποφέρουσι καταφρονήσεις, κολακεύουσι καὶ τοὺς θυρωροὺς, ὥστε νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος. Ἀλλ' εἰς τὰ πάμφωτα παλάτια τοῦ Βασιλέως τῶν οὐρανῶν ὀκνοῦσι νὰ ἐμβαίνωσιν ἑτοίμως καὶ ἀκωλύτως, καὶ νὰ θεωρῶσι νοερῶς τὴν δόξαν τοῦ προσώπου του. Εἰς τῶν φίλων αὐτῶν τὰς οἰκίας καὶ πάσας ἄλλας ἰδίας καὶ δημοσίους οἰκοδομὰς συχνάζουσι, καὶ διημερεύουσι πολλάκις, διάγοντες εὐαρέστως· ἀλλὰ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς ἀποστρέφονται, καὶ φεύγουσι τοὺς οἴκους τῆς προσευχῆς παρομοίως, καθὼς οἱ κακοῦργοι τὴν ὄψιν τῶν κριτηρίων. Διὰ τοῦτο μάλιστα τῶν τοιούτων ἡ καρδία ψυχραίνεται πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· διότι τῆς θείας ἀγάπης εἶναι, τρόπον τινὰ, μέτρον ἡ προσευχή. Ὀλίγον ἢ πολὺ προσεύχεσαι; πολὺ ἢ ὀλίγον ἀγαπᾷς· δὲν προσεύχεσαι παντάπασι; παντάπασι δὲν ἀγαπᾷς τὸν Θεόν. Ὅταν ἡ ψυχὴ, πλανηθεῖσα πρῶτον ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῆς ῥαθυμίας, διακόψῃ παντελῶς τὴν ἄσκησιν καὶ μελέτην τῆς θείας λατρείας, ἥτις διατρέφει τὴν ἐπίγνωσιν καὶ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τί ἄλλο πλέον ἔπειτα μένει νὰ πάθῃ, παρὰ παντελῆ λήθην τοῦ Θεοῦ; Διὰ τοῦτο οἱ τοιοῦτοι εὑρίσκουσι πολλὰς ἀμφιβολίας καὶ ἀντιφάσεις εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς Πίστεως δόγματα, πολλὰ πολλάκις ἀποβάλλουσι, θέλοντες νὰ ἦναι σοφώτεροι τῆς σοφίας, νομιμώτεροι τῶν νόμων, δικαιότεροι τῆς δικαιοσύνης, φιλανθρωπότεροι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ! Καὶ πρὸς μὲν τὴν μελέτην τῆς θείας Γραφῆς ἐπαηδιάζουσι, καθὼς ποτε πρὸς τὸ μάννα οἱ Ἰουδαῖοι, ἀρέσκονται δὲ μᾶλλον εἰς τὰ ὕεια κρέατα καὶ τὴν Αἰγύπτιον τροφὴν τῶν ψευδωνύμων γνώσεων τῆς δοξοσοφίας· καὶ καυχῶνται πρεσβεύοντες πολλὴν ἀνεξιθρησκείαν, ὄχι τὴν Εὐαγγελικὴν καὶ Χριστιανικὴν καὶ ἀληθινὴν ἀνοχὴν, ἀλλ' ἀπόλυτόν τινα καὶ πάντῃ ἀπεριόριστον ἀδιαφορίαν τῶν περὶ Θεοῦ θρησκευμάτων, δογματίζοντες, ὅτι δύνατα καθεὶς, ἂν θέλῃ, καὶ ὅταν θέλῃ, καὶ ὅπως θέλῃ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεόν· διότι πρῶτον ἔσβυσαν αὐτοὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς πᾶσαν διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἀληθινῶν καὶ τῶν ἐσφαλμένων περὶ Θεοῦ φρονημάτων, καὶ πάντα μετ' ἐπιγνώσεως καὶ φιλανθρωπίας ζῆλον περὶ τὰ δικαιώματα τῆς θείας λατρείας. Οὕτω δὲ κατεσκοτισμένοι μὲν τὸν νοῦν ὑπὸ τῆς ἀπάτης, τεταραγμένοι δὲ τὰς ψυχὰς ὑπὸ τῶν ἀγρίων παθῶν, τὰ ὁποῖα στρατοπεδεύουσιν εἰς τὰ σπλάγχνα των, δὲν βλέπουσιν εἰς τὸν κόσμον εἰ μὴ τυφλήν τινα σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν καὶ ταραχήν. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ τύφου καὶ τῆς ἀλαζονείας πεφυσημένοι, καὶ πλήρεις μὲν ὄντες τῆς ἑαυτῶν ἰδέας καὶ ὑπολήψεως, ἔρημοι δὲ παντάπασι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ· καὶ μόνον μὲν ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς νομίζοντες ὅ,τι φρονοῦσιν αὐτοὶ, μόνον δὲ καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὅ,τι ἐπιθυμοῦσι, στάθμην δὲ τῶν πράξεων καὶ νόμον ἔχοντες τὸ ἴδιον συμφέρον, τὸ δὲ δίκαιον θεωροῦντες ὡς ἀπόλυτον ἰδιοκτησίαν τοῦ πανουργοτέρου ἢ τοῦ ἰσχυροτέρου, καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν θυγατέρα τῆς βίας ἢ τῆς ἀπάτης, ἀποβαίνουσι, τέλος, ἄδικοι καὶ ἅρπαγες, σκιρτῶντες καὶ ταράττοντες καὶ ἀναστατόνοντες καὶ οἴκους καὶ πόλεις καὶ ἐπαρχίας, ἢ δόλιοι καὶ πλάνοι καὶ ὑποκριταὶ, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι ὑπὸ τῶν ὁμοίων, ἕως οὗ, τέλος, ἐξολοθρεύονται ὅλεθρον κακὸν, διὰ τὸν ἀπὸ Θεοῦ ἀπομακρυσμόν. Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται.—ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ.

Ο ΕΝ ΛΙΣΒΩΝΙ ΜΕΓΑΣ ΣΕΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 1755.

Τέλος ἀπὸ Σελ. 22.

ΜΗ τολμῶν καὶ πάλιν νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν αὐτὴν στενὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν κατὰ θείαν τινὰ πρόνοιαν ἀσφαλῶς διέβην ἀρχήτερα, ἐπέστρεψα εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ ποταμοῦ, ὅστις τώρα ὀλίγον ἐφαίνετο τεταραγμένος. Ἐντεῦθεν προβαίνων ὄχι ἀκινδύνως, ἔφθασα ἔμπροσθεν τοῦ Ἰρλανδικοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Σώματος, τὸ ὁποῖον κρημνισθὲν εἶχε καταπλακώσειν μέγα πλῆθος τῶν λειτουργουμένων, καί τινας τῶν ἱερομονάχων· οἱ διασωθέντες ἵσταντο εἰς τὴν ἔξω τοῦ μοναστηρίου πλατεῖαν, μὲ κατηφεῖς ὄψεις τοὺς σωροὺς τῶν ἐρειπίων βλέποντες. Διευθύνθην ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο πρὸς τὸ παλάτιον· ἀλλὰ μοῦ ἐμπόδισαν τὴν πρόοδον τὰ χαλάσματα ἑνὸς τῶν θεάτρων, οἰκοδομῆς στερεωτάτης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης, πρὸ μικροῦ τελειωθείσης μὲ ἀδροτάτην δαπάνην.

Μετὰ πολλὰ προσκόμματα κατευωδώθην, τέλος, εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ παλατίου, καὶ ῥίψας ὀλίγα βλέμματα εἰς τοὺς βασιλικοὺς θαλάμους εἶδον ἅπαντας κατερρημμένους, ὥστε, ἂν εὑρίσκοντο ἐκεῖ τὰ διάφορα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας μέλη, δὲν ἠμπόρουν ἐκτὸς διὰ θαύματος νὰ σωθῶσι. Τῆς πλατείας ταύτης κατεῖχε τὴν μίαν πλευρὰν ἡ πατριαρχικὴ ἐκκλησία, ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς ἐσύχναζεν· ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ἦτο κτίριον μεγαλοπρεπέστατον, ἀτελείωτον εἰσέτι· καὶ τῆς μὲν ἐκκλησίας εἶχε καταπέσειν ἡ στέγη καὶ μέρος τῶν ἐμπροσθίων τοίχων· τὸ δ' ἄλλο οἰκοδόμημα, μ' ὅλην αὐτοῦ τὴν στερεότητα, τόσον εἶχε κλονηθῆν, ὥστε διάφοροι μεγάλαι πέτραι κατέπεσον ἐκ τῆς κορυφῆς, καὶ πᾶν μέρος ἐφαίνετο διεσχισμένον. Ἡ πλατεῖα ἔγεμεν ἀπὸ παντὸς εἴδους ἁμάξας, ἵππους καὶ ἡμιόνους, παρηρτημένα ὑπὸ τῶν ἁμαξηλατῶν καὶ θεραπόντων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν κυρίων.

Οἱ δ' εὐγενεῖς καὶ ὁ κλῆρος, οἱ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν ἀκροαζόμενοι ὅτε ὁ σεισμὸς ἤρχισεν, ἔφυγον βιαστικώτατοι, καθεῖς ὅπου ὡδήγει αὐτὸν ὁ φόβος του, τὰ λαμπρὰ σκεύη τῶν πολυαρίθμων θυσιαστηρίων ἀφήσαντες εἰς τὸ ἔλεος τοῦ τυχόντος· ἀλλὰ τοῦτο δὲν μ' ἔκαμε τοσαύτην ἐντύπωσιν, ὅσην ἡ θλῖψις τῶν ταλαιπώρων ζώων, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο αἰσθανόμενα τὴν σκληρὰν αὐτῶν τύχην· ὀλίγα τινὰ ἦσαν φονευμένα, ἄλλα δὲ πληγωμένα, τὰ περισσότερα ὅμως, ἀβλαβῆ μείναντα, ἀφέθησαν ἐκεῖ νὰ λιμοκτονηθῶσιν.

Ἐκ τῆς πλατείας ταύτης μακρὰ, ἀνηφορικὴ, καὶ στενὴ ὁδὸς ἦγεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ φίλου μου· πῶς δὲ νὰ περιγράψω τὰς νέας φρικώδεις σκηνὰς, ὅσας εὗρηκα ἐνταῦθα; ὀδυρμοὺς μόνον καὶ ἀναστεναγμοὺς ἤκουον. Κάνενα δὲν ἀπήντησα ὅστις νὰ μὴ θρηνῇ τὸν θάνατον στενῶν συγγενῶν ἢ ἀκριβῶν φίλων, ἢ τὴν ἀπώλειαν ὅλης αὐτοῦ τῆς περιουσίας· μόλις ἠμπόρουν νὰ ὁδεύσω ἓν βῆμα χωρὶς νὰ πατήσω νεκρὸν, ἢ ἀποθνήσκοντα· εἰς τινα μέρη ἔκειντο ἅμαξαι μετὰ τῶν κυρίων, ἵππων, καὶ ἀναβατῶν, σχεδὸν κατασυντετριμμένων· ἐδῶ, μητέρες μὲ νήπια εἰς τὰς ἀγκάλας· ἐκεῖ, δέσποιναι πλουσίως ἐνδεδυμέναι, ἱερεῖς, μοναχοὶ, ἔμποροι, χειροτέχναι, εἴτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἴτε ἤδη ἐκπνέοντες· τινῶν ἦσαν τὰ σκέλη ἢ τὰ νῶτα τεθραυσμένα, εἰς ἄλλων τὰ στήθη ἐπέκειντο πέτραι βαρύταται· τινὲς σχεδὸν κεχωμένοι εἰς τοὺς λίθους, καὶ τοὺς διαβάτας εἰς μάτην ἐπικαλούμενοι, ἀρίνοντο ἀθλίως ν' ἀπολεσθῶσι μετὰ τῶν ἐπιλοίπων!

Ἔφθασα, τέλος, ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας ὅπου διέτριβεν ὁ φίλος, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου τοσοῦτον ἀνησύχουν· εὑρὼν δὲ καὶ ταύτην καὶ τὰς γειτονικὰς οἰκοδομὰς κατακρημνισμένας, ἤρχισα νὰ διαλογίζωμαι πῶς νὰ ἐξέλθω τῆς πόλεως ἀσφαλῶς, καὶ μετὰ μίαν σχεδὸν ὥραν ἔφθασα εἰς ξενοδοχεῖον Ἄγγλου τινὸς, ἥμισυ μίλιον ἀπέχον τῆς Λισβῶνος, ὅπου διαμένω εἰσέτι μετὰ πολλῶν ἀλλων ὁμογενῶν μου, ὡς καὶ Πορτογάλλων, εἰς τὴν αὐτὴν ἀθλίαν κατάστασιν, χαμευνῶν ὡς ἐπιτοπλεῖστον καὶ ὑπαίθριος, μὲ μόλις σκέπασμά τι ἀπὸ τὴν δυσκρασίαν τοῦ νυκτερινοῦ ἀέρος, ὅστις περὶ τὸν καιρὸν τοῦτον εἶναι ὀξύτατος καὶ διαπεραστικώτατος.

Ἴσως νομίζεις, φίλε μου, τελειωμένην ἐνταῦθα τὴν θρηνώδη ταύτην ὑπόθεσιν· ἀλλὰ φεῦ! τὰ δεινὰ τῆς πρώτης Νοεμβρίου ἀρκοῦν τόμους νὰ πληρώσωσι. Μόλις ἐνύκτωσε, καὶ ἄλλο θέαμα παρέστη ἐνώπιόν μας, ἐπίσης σχεδὸν φρικῶδες μὲ τὰ ἤδη περιγραφέντα—φλόγες ἐξέσπασαν πανταχόθεν τῆς πόλεως τόσον λαμπραί, ὥστε διὰ μόνου τοῦ φωτὸς αὐτῶν ἠμπόρουν νὰ ἀναγινώσκω. Χωρὶς ὑπερβολὴν δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι διαμιᾶς ἄναψεν ἡ πόλις εἰς ἑκατὸν μέρη, ἑκαίετο δὲ κατὰ συνέχειαν καὶ ἀνεμποδίστως ἓξ ὁλοκλήρους ἡμέρας.

Ἡ πυρκαϊὰ προέβαινε καταναλίσκουσα πᾶν ὅ,τι ὁ σεισμὸς εἶχεν ἀφήσειν· τόσον δὲ ἄθυμοι καὶ πεφοβισμένοι ἦσαν ἅπαντες, ὥστε ὀλιγώτατοι ἐτόλμησαν ἐμβάντες εἰς τὴν πόλιν νὰ διασώσουν μέρος τῆς περιουσίας των· πᾶς ἕνας εἶχε πρὸς τὰς φλόγας ἐστραμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἵστατο ἐπιβλέπων περίλυπος καὶ μετ' ἄκρας σιωπῆς, τὴν ὁποίαν διέκοπτον μόνον αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων, τοὺς ἁγίους καὶ ἀγγέλους ἐπικαλουμένων, ὁπότε ἡ γῆ ἄρχιζε νὰ τρέμῃ· τοῦτο δὲ τόσον συχνὰ ἐγίνετο τὴν πρώτην νύκτα, (καὶ τῳόντι ἐμπορῶ νὰ εἴπω πάντοτε μέχρι τῆς παρούσης στιγμῆς), ὥστε δὲν ἐπέρνα τεταρτημόριον τῆς ὥρας χωρὶς μικρὸν ἢ μέγαν σεισμόν. Ἐπέφερε δὲ τὴν τρομερὰν ταύτην πυρκαϊὰν, καθ' ὅσον ἠμπόρεσα νὰ μάθω, ὄχι, ὡς εἶπον τινὲς, ὑπόγειος ἔκρηξις, ἀλλὰ τὰ ἑπόμενα τρία αἴτια. Τὴν 1ην Νοεμβρίου ἐπιτελοῦν οἱ Πορτογάλλοι τὴν ἑορτὴν Πάντων τῶν Ἁγίων· κατὰ συνέπειαν, εἰς πᾶσαν ἐκκλησίαν καὶ παρεκκλήσιον ἦσαν πάμπολλα κηρία καὶ λαμπάδες ἀναμμένα· ταῦτα, δόντα φωτίαν εἰς τὰ παραπετάσματα καὶ τὰ σανίδια τὰ ὁποῖα κατέπεσον, ἔγιναν πρώτη ἀφορμὴ τῆς πυρκαϊᾶς· ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, συνέδραμον αἱ εἰς τὰ μαγειρεῖα φωτίαι, τὰς ὁποίας καθεῖς ἀφῆκεν ὅπως ἔτυχον· καὶ βέβαια τὰ δύο ταῦτα αἴτια καὶ μόνα ἤρκουν νὰ προξενήσωσιν ὀλεθριωτάτην πυρκαϊὰν, μάλιστα ἐπειδὴ κάνεῖς δὲν ἀντέβαλλεν ἐμπόδιόν τι.

Ἀλλὰ τρίτον καὶ χείριστον αἴτιον, τὸ ὁποῖον ἤθελε φαίνεσθαι ἀπίστευτον, ἂν δὲν ἦτο δημοσίως καὶ ὑπὸ πάντων μεμαρτυρημένον, εἶναι τοῦτο· συμμορία τις πεπωρωμένων κακούργων, οἵτινες ἐξῆλθον τῆς φυλακῆς ὁπότε κατέπεσεν ὁ τοῖχος εἰς τὸν πρῶτον σεισμὸν, ἐνησχολοῦντο εἰς τὸ νὰ πυροβολῶσι τὰ κτίρια, ὅσα ἐφαίνετο πιθανὸν ὅτι ἔμελλον νὰ σωθῶσι. Τί παρεκίνησεν αὐτοὺς εἰς τὸ διαβολικὸν τοῦτον ἔργον δὲν ἐμπορῶ νὰ ἐννοήσω, ἐκτὸς ἂν ἤθελον ν' αὐξήσωσι τὴν φρίκην καὶ τὴν σύγχυσιν, ὥστε νὰ λάβωσι τοιουτοτρόπως καλητέραν εὐκαιρίαν διὰ ν' ἁρπάξωσιν ἀσφαλῶς. Ἀλλὰ βέβαια ἦτο περιττὸς ὁ κόπος· διότι ὁλόκληρος ἡ πόλις παρητήθη πρὶν τῆς νυκτὸς, καὶ πιστεύω ὅτι ψυχὴ δὲν

ἔμεινεν εἰς αὐτὴν παρὰ τοὺς ἐξωλεστάτους ἐκείνους καί τινας ἄλλους ὁμοίους των· ὅθεν ἀκινδύνως ἠμπόρουν ν' ἁρπάζωσιν. Ἴσως καὶ ἄλλα αἴτια παρὰ τὴν ληστείαν παρεκίνησαν τινὰς αὐτῶν· εἷς κατ' ἐξαίρετον συλληφθεὶς (λέγουν ὅτι ἦτο Μαυρούσιος, καταδικασμένος εἰς τὸ κάτεργον) ὡμολόγησεν ἐπὶ τῆς ἀγχόνης, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔβαλε πῦρ εἰς τὸ παλάτιον· ἐσημνύνετο δὲ διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, καὶ ἐθηλοποίησε μὲ τὴν τελευταίαν πνοήν του, ὅτι ἤλπιζε νὰ ἔκαυσε τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν. Συνδραμοῦσαι λοιπὸν αἱ τρεῖς αὗται αἰτίαι δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἐγέννησαν τρομερὰν πυρκαϊάν, ἥτις ἀνεμπόδιστος ἀφεθεῖσα κατηφάνισε τὴν πόλιν ὁλόκληρον, ἢ τοὐλάχιστον πᾶν ὅ,τι ἐνυπῆρχεν εἰς αὐτὴν μεγαλοπρεπὲς καὶ πολύτιμον.

Περὶ τῶν οἰκοδομῶν παρετηρήθη, ὅτι αἱ στερεώταται κατέπιπτον ἐν γένει πρώτισται. Πᾶσα ἐκκλησία, μοναστήριον, παλάτιον, καὶ δημόσιον κτίριον, μὲ ἀπειραρίθμους ἰδιωτικὰς οἰκίας, ἢ κατεκρημνίσθησαν, ἢ τόσον δεινῶς ἐκλονήθησαν, ὥστε ἦτον ἐπικίνδυνον νὰ περάσῃ τις ἀπὸ πλησίον αὐτῶν.

Ὅλος ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ὅσοι ἐκάησαν, ἢ ἐθανατώθησαν, εἰς τὰ ἐρείπια ἐξορύττοντες, ὑποτίθεται, κατὰ τὸν ἐλάχιστον ὑπολογισμὸν, ὡς ὑπερβαίνων τὰς ἑξήκοντα χιλιάδας· μολονότι δὲ ἡ ζημία ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ λογαριασθῇ, ἰδέαν τινὰ ὅμως περὶ αὐτῆς ἐμπορεῖς νὰ σχηματίσῃς, ἀφοῦ σὲ βεβαιώσω ὅτι ἡ ἐκτεταμένη καὶ βαθύπλουτος αὕτη πόλις δὲν εἶναι τώρα εἰμὴ παμμεγέθης ἐρειπίων σωρός· ὅτι οἱ πλούσιοι καὶ οἱ πτωχοὶ εἶναι κατὰ τὸ παρὸν ἴσοι· ὅτι χιλιάδες οἰκογενειῶν, αἵτινες προχθὲς ἀκόμη ἔζων εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς τρυφῆς, εὑρίσκονται σήμερον διεσπαρμέναι τῇδε κἀκεῖσε εἰς τοὺς ἀγροὺς, παντὸς τοῦ πρὸς ἄνεσιν ἐστερημέναι, καὶ μηδένα εὑρίσκουσαι δυνάμενον νὰ τὰς συνδράμῃ.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀφοῦ παρῆλθεν ὁ πρῶτος φόβος, ἐμβῆκα εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ ἀσφαλέστερα μέρη, ὥστε νὰ ἴδω ἂν ἦτο τρόπος νὰ ἐκβάλω τὶ ἀπὸ τὸ κατάλυμά μου· ἀλλὰ τόσον εἶχεν ἐπαυξήσειν τὰ ἐρείπια ἡ πυρκαϊὰ, ὥστε τὴν ὁδὸν κἀν ὅπου εὑρίσκετο ἡ κατοικία μου δὲν ἠμπόρεσα νὰ διακρίνω· βουνοὶ πετρῶν καὶ χωμάτων μὲ περιεκύκλουν πανταχόθεν. Πάλιν ὅμως εἰσῆλθον μετὰ ἡμέρας εἰς τὴν πόλιν, συμπαραλαβὼν καί τινας ἀχθοφόρους, οἱ ὁποῖοι, πρὸ πολλοῦ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς πόλεως ὑπηρετοῦντες, ἐγνώριζον τὴν θέσιν ἰδιαιτέρων οἴκων· διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν ἀνεκάλυψα, τέλος, τὴν κατοικίαν μου· ἀλλὰ πάραυτα ἐπληροφορήθην, ὅτι ἂν ἔσκαπτον δὲν ἤθελον πιάσειν οὔτε τὸ ἔξοδον· ἔπειτα, ὁ εἰσέτι ἀναβαίνων ἀπὸ τὰ ἐρείπια καπνὸς μὲ εἰδοποίησεν, ὅτι ὅσα ἐγὼ μάλιστα πάντων ἐτίμων ἦσαν ἤδη κεκαυμένα.

Καὶ τὰς δύο φορὰς, καθ' ἃς ἐπεχείρησα τὴν ἄκαρπον ταύτην ἔρευναν, ἐξαιρέτως τὴν πρώτην, τοσαύτη δυσωδία προήρχετο ἀπὸ τὰ νεκρὰ σώματα, ὥστε παρ' ὀλίγον ἐλειποθύμησα· μολονότι δὲ τὴν ἐσχάτην ἦτον ὀλιγώτερον δυνατὴ, τἀποτελέσματα ὅμως μὲ ἦσαν δεινότερα, καθότι ὑπέπεσον εἰς πυρετόν. Τὸ πάθημα τοῦτο μ' ἔκαμε προσεκτικώτερον εἰς τὸ μέλλον, καὶ ἀπέφευγον τόπους τινὰς, ὅπου τόσον ὑπερβολικὴ ἦτον ἡ δυσωδία, ὥστε ὁ κόσμος ἤρχισε νὰ φοβῆται λοιμικὴν νόσον. Φίλος μου τις, καταβὰς εἰς τὴν πόλιν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν σεισμὸν, μὲ διηγήθη ὅτι εὑρῆκεν εἰς τὰς ὁδοὺς σῶματα φρικωδῶς κατεσπαραγμένα ὑπὸ τῶν κυνῶν, ἄλλα ἡμικαυμένα, ἄλλα διόλου ἐψημένα· καὶ ὅτι εἷς τινας τόπους, μάλιστα παρὰ τὰς θύρας τῶν ἐκκλησιῶν, ἔκειντο πολυάριθμα σωρηδὸν, τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Τὴν γενομένην τρομερὰν θραῦσιν ἐμπορεῖς νὰ εἰκάσῃς ἐκ τοῦ ἑπομένου ἑνὸς μόνου παραδείγματος·—Ὑπῆρχεν ὑψηλή τις καμαρωτὴ δίοδος, ἀπέναντι μιᾶς τῶν θυρῶν τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης ἐκκλησίας· ἐξ ἀριστερῶν ἦτον ἡ περίφημος ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, καὶ ἐκ δεξιῶν ἰδιωτικαί τινες οἰκίαι ὑψηλόταται· ἐν τῷ μέσῳ τῶν τεσσάρων τούτων οἰκοδομῶν ἔμενε φυσικὰ μικρά τις πλατεῖα. Εἰς τὸν πρῶτον σεισμὸν, πολλοὶ οἵτινες ἐπέρνων τότε ὑποκάτωθεν τῆς καμάρας, κατέφυγον εἰς τὸ κέντρον τῆς πλατείας· τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξαν καὶ ὅσοι ἠμπόρεσαν ἀπὸ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰς δύο ἐκκλησίας· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ καμάρα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ τῶν γειτονικῶν οἰκοδομημάτων, ὅλα κλίναντα πρὸς ἄλληλα, κατέπεσον καὶ κατέχωσαν ἅπαντας, ἐνῶ ἵσταντο ἐνταῦθα συσσωρευμένοι.

Ἰδού, φίλτατε, σ' ἐξιστόρησα γνησίως, καίτοι ἀτελῶς, τὴν φρικώδη ταύτην καταστροφὴν, ἥτις ἀφῆκεν ἀνεξάλειπτον ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμά μου· ἔχασα ὅλα τὰ χρήματα ὅσα εἶχον πλησίον μου, καὶ ἄλλα ἱμάτια δὲν διέσωσα παρὰ τὰ ὁποῖα φορῶ· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον μὲ θλίβει ἡ ἀπώλεια τῶν χαρτίων μου. Πρὸς ἐπαύξησιν τῆς παρούσης μου δυστυχίας, οἱ φίλοι ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἠδυνάμην νὰ προσδράμω ἐφ' οἱασδήποτε ἄλλης περιπετείας, εὑρίσκονται τώρα εἰς τὴν αὐτὴν ἀθλίαν κατάστασιν. Μ' ὅλα ταῦτα, δὲν ἔχω κἀνὲν δίκαιον νὰ παραπονῶμαι ἢ ν' ἀπελπίζωμαι, ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης ὀφείλω νὰ προσπίπτω ἐνώπιον τοῦ Παντοκράτορος, ὁ ὁποῖος τόσον ὁρατῶς μὲ διετήρησεν ἀπὸ τοιούτους καὶ τηλικούτους κινδύνους· ἡ αὐτὴ δὲ ἀγαθὴ Πρόνοια ἐλπίζω ὅτι θέλει καὶ τοῦ λοιποῦ μὲ προστατεύειν, καὶ τῆς παρούσης στενοχωρίας μὲ ἀπαλλάξειν.

ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΣ.—Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔγινε σήμερον τόσον κοινὸν, τόσον εὐτελὲς, ὥστε δύναται πᾶς ἕνας νὰ τὸ ἀγοράσῃ καὶ νὰ τὸ στολισθῇ δι' ὀλίγον τι, ἢ καὶ νὰ τὸ λάβῃ δωρεὰν, χωρὶς νὰ ἐξοδεύσῃ τίποτε· διότι οἱ πωλοῦντες ἢ χαρίζοντες αὐτὸ εἶναι πάντοτε ὁ ἀπαίδευτος ὄχλος, ἢ οἱ ἀπόλυτοι ἡγεμόνες, ἤγουν ἄνθρωποι μὴ γνωρίζοντες τί πωλοῦν ἢ τί χαρίζουν, ἢ χαρίζοντες καπνὸν, διὰ νὰ ζωπυρῶσι τὸ ἀπόλυτον τῆς ἐξουσίας των. Τοῦτο συμβαίνει μάλιστα εἰς τὰς δυσνομουμένας πολιτείας. Ὅταν ἡ πολιτεία εὐνομῆται, δὲν ἔχει οὔτε πολίτας ἐξαιρέτως ὀνομαζομένους εὐγενεῖς, οὔτε μέρος πολιτῶν ἄξιον νὰ ὀνομάζεται ὄχλος· ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ εὐνομία

γεννᾷ τὴν ἀρετὴν, καὶ εὐγενίζει ὅλην τὴν πόλιν ἐντάμα, ὄχι τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν πολίτην χωριστά. Ὁ τίτλος οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ὄχι ὅτε εὐνομοῦντο, οὐδ' ὅτ' ἐδίωξαν τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ὅτε κατεφρόνησαν τοὺς νόμους, κ' ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὰς ἀρετὰς τῶν ἰδίων προγόνων. Μὴν ἔχοντες πλέον ἀρετὴν, ἐπενόησαν νὰ κάμωσιν ἄλλο τι ἔντιμον ἀντ' αὐτῆς· καὶ τοῦτο φυσικὰ ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ πλοῦτος. Οἱ πλούσιοι λοιπὸν ἐτιμῶντο, καὶ αὐτοὶ μόνοι ὠνομάζοντο Εὐπατρίδαι καὶ Εὐγενεῖς, ἀκόμη καὶ Ἄρχοντες, καθὼς τοὺς ὀνομάζουν ἔτι καὶ σήμερον, ὡς νὰ ἦτον ἄξιον ἐπαίνου καὶ τιμῆς πρᾶγμα, πλοῦτος χωρὶς ἀρετήν. Ἰδοὺ τί λέγει, σύγχρονος καὶ μάρτυς αὐτόπτης τῆς τότε φθορᾶς, ὁ κωμικὸς Ἄλεξις (παρ' Ἀθην. IV. σελ. ρκθ),

Α. Ἔστιν δὲ ποδαπὸς τὸ γένος οὗτος; **Β.** Πλούσιος·
Τούτους δὲ πάντες φασὶν εὐγενεστάτους.
Πένητας εὐπατρίδας γὰρ οὐδὲ εἷς ὁρᾷ.

ἤγουν ὁ πένης Σωκράτης καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῦ ἐνομίζοντο ἀγενέστατοι. Οἱ ἀγενέστατοι ὅμως οὗτοι ἐσπούδασαν νὰ λυτρώσωσι καὶ τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας τὴν εὐγένειαν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν ἀγενεστάτην τύχην, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν. Οἱ εὐγενέστατοι ὑπετάχθησαν πρῶτον εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἔπειτα εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἱ ὁποῖοι, εὐγενισθέντες καὶ αὐτοὶ, ἔσυραν μαζῆ των καὶ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἄλλον ζυγόν. Καιρὸς εἶναι, μετὰ τόσον μακρὰν πεῖραν, νὰ ἐξυπνήσωμεν, ἀγαπητοί μου Εὐγενέστατοι!—**ΚΟΦΑΝΣ.**

ΤΑ ΤΗΛΕΣΚΟΠΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ.

Ὁποταν ἡ γῆ εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ὥστε νὰ δύῃ ἐκεῖνος ἐνῷ αὕτη ἀνατέλλει, τότε λάμπων ὁ ἥλιος κατευθεῖαν ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς σελήνης, κάμνει αὐτὴν πανσέληνον. Ἐμπορεῖ δὲ καὶ ὁ ἄοπλος ὀφθαλμὸς νὰ διακρίνῃ ἀτάκτους σκοτεινούς τινας τόπους, ὡς κηλίδας τοῦ ἴλαροῦ καὶ φεγγώδους προσώπου της· ἀλλὰ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ τηλεσκοπίου αἱ εἰς αὐτὴν μεγάλαι μελανότητες γίνονται πολλαὶ καὶ πολυποίκιλοι σειραὶ, διάφοροι κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα, ὡς παριστάνεται εἰς τὴν προτεταγμένην εἰκονογραφίαν.

Γεννᾶται δὲ τοσαύτη διαφορὰ εἰς τὰ σχήματα καὶ χρώματα τῶν φαινομένων τούτων ἐκ τῆς ποικιλίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ὀρέων, τῶν πεδιάδων, καὶ τῶν βόθρων, τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ τὰ φαινόμενα. Ἐμπορεῖ ὅμως νὰ ἐρωτήσῃ τις, Πόθεν εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ σεληνιακὴ ἐπιφάνεια ἔχει τοσαύτην ἀναλογίαν μὲ τὴν γῆϊνην, ὥστε νὰ συνίσταται ἀπὸ ὄρη, κτλ; Τοῦτο θέλομεν προσπαθήσειν νὰ διασαφηνίσωμεν, συσταίνοντες πρὸς ἅπαντας, ὅσοι ἔχουν τηλεσκόπιον ἱκανὸν νὰ μεγαλύνῃ τοὐλάχιστον τεσσαρακοντάκις, νὰ ἐξετάσωσι προσεκτικῶς τὴν βαθμηδὸν γινομένην αὔξησιν τοῦ πεφωτισμένου μέρους τῆς σεληνιακῆς ἐπιφανείας, ὀλίγας νύκτας κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πρώτου ἢ δευτέρου τετάρτου· θέλουν δὲ ταχέως ἀνακαλύψειν, ὅτι ἀληθῶς ὑπάρχουν ἀνωμαλίαι εἰς τὸν δίσκον τῆς σελήνης, αἵτινες ἄλλο δὲν ἐμποροῦν νὰ ἦναι εἰμὴ ὄρη καὶ κοιλάδες· καθότι παρατηρεῖται, ὅτι αἱ σκιαὶ τῶν ὀρέων διαφέρουσι κατὰ τὸ μῆκος ἀπὸ μεᾶς εἰς ἄλλην νύκτα συμφωνότατα μὲ τὴν τοῦ ἡλίου θέσιν ὡς πρὸς τὴν γῆν καὶ τὴν σελήνην. Παραδείγματος χάριν, τὸ ἐνταῦθα σχῆμα 1 παριστάνει

Σχῆμα 1.

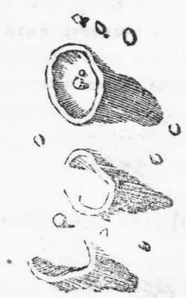

μικρὸν μέρος τοῦ δίσκου τῆς σελήνης μὲ διάφορα τῶν ὀρέων, ὡς φαίνονται διὰ καλοῦ τηλεσκοπίου μίαν τινὰ νύκτα κατὰ τὸ πρῶτον αὐτῆς τέταρτον· τὸ δὲ σχῆμα 2

Σχῆμα 2.

δεικνύει τὰ αὐτὰ ὄρη τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα·—ἡ σελήνη ἔγινε πληρεστέρα ἐν τῷ μεταξὺ, φθάσασα μᾶλλον ἀντικρὺ τοῦ ἡλίου, καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ σκιαὶ ἠλαττώθησαν. Εἰς τὴν πανσέληνον σκιαὶ δὲν ὑπάρχουσι διόλου, καὶ τὰ ὄρη φαίνονται ὡς τόποι φεγγωδέστατοι· μετὰ τὴν πανσέληνον ὅμως αἱ σκιαὶ πάλιν βλέπονται, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων πλευρῶν, τουτέστι, ῥίπτονται ἐξ ἀριστερῶν, ἀντὶ ἐκ δεξιῶν.

Αἱ τῆς σελήνης ἀνωμαλίαι εἶναι εἴτε μακρὰ καὶ ὑψηλὰ ὄρη, εἴτε, τὸ κοινότερον καὶ παραδοξότερον, κυκλοειδεῖς βουνώδεις σειραὶ κοιλότητας περικυκλοῦσαι, ἐκ τοῦ μέσου τῶν ὁποίων κοιλοτήτων ἢ πεδιάδων ἀνυψοῦται μεμονωμένος κωνοειδὴς λόφος. Ἐκ τῶν κωνικῶν δὲ τούτων λόφων μερικοὶ τοὐλάχιστον πιθανὸν ὅτι εἶναι ἠφαίστια.

Ἡ σελήνη περιστρέφεται ἐπὶ τοῦ ἰδίου της ἄξονος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν τελειόνει τὴν περιστροφὴν αὐτῆς κύκλῳ τῆς γῆς· ὅθεν παριστάνει πάντοτε εἰς ἡμᾶς τὸ αὐτὸ πρόσωπον· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ γῆ μας δὲν εἶναι ὁρατὴ πάρεξ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ ἡμίσεως μέρους τῆς σελήνης, τουτέστι τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένου.

Οἱ τὸ ἄλλο δὲ ἥμισυ κατοικοῦντες χρεωστοῦν νὰ κάμωσι μακρὰν καὶ πολύπονον ἴσως ὁδοιπορίαν, διὰ νὰ ἴδωσι τὸν ὡραῖόν μας κόσμον εἰς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ κρεμάμενον. Ἀλλὰ μολονότι κατὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ ἐπίγειοι ὑπερτεροῦμεν τοὺς σελληνιακοὺς ἢ τοὐλάχιστον τὸ ἥμισυ αὐτῶν, ἐκεῖνοι ὅμως ὑπερτεροῦσιν ἅπαντας ἡμᾶς, καθὸ βλέποντες τὴν γῆν μας (ἂν ἔχωσι τοὺς αὐτοὺς ὀφθαλμοὺς) δεκατρεῖς ᾳορὰς μεγαλητέραν παρ' ὅσον φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ σελήνη.

ΠΕΡΙ ΗΘΙΚΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ.

ΠΕΡΙΦΙΛΑΥΤΙΑ ἢ ΕΓΩΙΣΜΟΣ.— Ἀληθὲς καὶ ἀναντίῤῥητον εἶναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πανταχοῦ καὶ πάντοτε βλέπει ἐν πρώτοις τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον. Ἀρετὴ δὲ εἶναι τὸ νὰ μὴ ἀντιτάσσῃ αὐτὸ εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, ἀλλὰ καὶ νὰ θυσιάζῃ αὐτὸ πρὸς ἀπόκτησιν ἐκείνου. Εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι κατὰ δυστυχίαν οἵτινες δὲν βλέπουν ἄλλο παρὰ ἑαυτοὺς, καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἀναφέροντες τὰ πάντα, καὶ τὴν ἰδίαν των εὐημερίαν σκοπὸν ἔχοντες, παραβλέπουσι τοὺς ἀδελφούς των δυστυχοῦντας, φθονοῦν αὐτοὺς εὐτυχοῦντας, θυσιάζουν πρὸς τὸ ἴδιόν των ὄφελος καὶ τὰ κοινὰ συμφέροντα, ἐπιθυμοῦντες καὶ προσπαθοῦντες αὐτοὶ μόνον νὰ εὐτυχῶσιν. Αὕτη εἶναι ὑπερφιλαυτία, κακία ἀντικοινωνική, ἀνατρέπουσα καὶ τὴν θείαν ἐντολὴν, τὴν λέγουσαν· Ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ὁ ἐγωϊσμὸς ἀπονεκρόνει τὴν καρδίαν πνίγων πᾶσαν ἀρετὴν πολιτικὴν, καὶ πολεμῶν ἰδίως τὴν εὐτυχίαν τοῦ πλησίον καὶ πᾶν κοινὸν συμφέρον· ἐπικρατεῖ δὲ κυρίως εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους λαοὺς καὶ τοὺς ὑποδούλους. οἵτινες, στερούμενοι τοῦ ἀγαθοῦ τῆς αὐτονομίας, δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν ἰδέαν τῆς ὁμονοίας, τῆς φιλοπατρίας, τῆς ἐθνικότητος, τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, καὶ τῶν θυσιῶν τῶν ἀπαιτουμένων εἰς ἀπόκτησιν αὐτοῦ. Ἡμεῖς κατὰ δυστυχίαν ἔχομεν καθημερινὰ παραδείγματα τῶν κακῶν, ὅσα πάσχει ἡ κοινωνία μας ἐκ τῆς ὑπερφιλαυτίας· καὶ ἂν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν κάμμίαν θεραπείαν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἡλικιωμένων, τουλάχιστον χρεωστοῦμεν νὰ καταπολεμῶμεν αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα, ὅσον δυνάμεθα, ὥστε νὰ μὴ ἀναπτύσσεται εἰς τὰς ἁπαλὰς ψυχὰς τῆς νεολαίας. Μὲ πάντα τρόπον οἱ διδάσκαλοι χρεωστοῦν νὰ καταστέλλωσι τὰ σκιρτήματα τοῦ ἐγωϊσμοῦ, συνειθίζοντες ἐν πρώτοις τοὺς παῖδας νὰ θέλωσι καλὸν εἰς πάντα, καὶ ν' ἀγαπῶσιν ὅ,τι κοινῶς συμφέρει εἰς ὅλους, καὶ νὰ προτιμῶσι τὸ κοινὸν συμφέρον ἀπὸ τὸ ἴδιον· νὰ τὰ προτρέπωσιν εἰς τὸ νὰ βοηθῶσι τοὺς συμμαθητάς των ν' ἀποκτήσωσι κἀνὲν καλὸν, ἢ ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ κάμμίαν ποινήν· νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ συνεργῶσι πρὸς ὄφελος ἐκείνων μὲ κάποιον κόπον ἢ καὶ μὲ κάποιαν μικρὰν ζημίαν ἰδικήν των. Ὅσους δ' ἂν βλέπῃ ὁ διδάσκαλος πράττοντας προθύμως τοιαῦτα ἔργα εὐποιΐας καὶ ἀφιλοκερδείας, εἶναι καλὸν νὰ τοὺς ἐπαινῇ δημοσίᾳ καὶ νὰ τοὺς ἀνταμείβῃ. Μὲ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον θέλει δυνηθῆν ν' ἀποπνίξῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς ὑπερφιλαυτίας, τοῦ φθόνου, τῆς αἰσχροκερδείας, τοῦ μίσους, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν του τὰς ἐκ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης πηγαζούσας ἀρετὰς, καὶ τὴν προτίμησιν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἀπὸ τὸ ἴδιον.

ΜΙΜΗΣΙΣ.—Δευτέρα κλίσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ τὸ μιμεῖσθαι τοὺς ἄλλους καὶ εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τοὺς λόγους. Ἡ δὲ κλίσις αὕτη ἀναφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, ἐπικρατοῦσα ἰσχυρῶς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε παραβλεπομένη ἀκανόνιστος φέρει εἰς πολλὰς κακὰς ἕξεις καὶ εἰς ἐλαττώματα. Διὰ τῆς μιμήσεως μανθάνει τὸ παιδίον καὶ τὸ λαλεῖν καὶ τὸ πράττειν, καὶ θέλει λαλεῖν καὶ πράττειν, ὅπως καὶ ὅ,τι οἱ μετ' αὐτοῦ συνδιαιτώμενοι μεγαλήτεροί του λαλῶσι καὶ πράττωσιν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ κακαὶ ἕξεις καὶ τὰ ἀπρεπῆ λόγια εὐκολώτερον εὑρίσκουσι μιμητὰς παρὰ τὰ καλὰ διὰ τοῦτο βλέπομεν τὰ παιδία ν' ἀπομιμῶνται ὅλας τὰς ἀσχημοσύνας τοῦ σώματος, τὰς διαστροφὰς τοῦ προσώπου, τὰ σκώμματα τὰ κινοῦντα εἰς γέλωτα, τὰς ὕβρεις, τὰς ἀχρείας λέξεις, τὰ παρονόματα, κτλ. νομίζοντα ὅτι θέλουν κινεῖν εἰς εὐχαρίστησιν τοὺς παρόντας. Διὰ ταῦτα πρέπει οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι, ὅσοι φροντίζουσι περὶ τῆς χρηστῆς ἀνατροφῆς τῶν νέων, νὰ μὴν ὑποφέρωσι ποτὲ νὰ λέγωνται ἢ νὰ πράττωνται τὰ τοιαῦτα ἐνώπιον τῶν παίδων. Καὶ τοὺς παῖδας δὲ αὐτοὺς πρέπει νὰ ἐπιπλήττωσιν αὐστηρῶς, ὅταν ἀκούωσιν αὐτοὺς ἢ βλέπωσι τοιαῦτα πράττοντας ἢ λέγοντας, καὶ νὰ τοὺς διδάσκωσι διὰ παραδειγμάτων, ὁποῖα ἔχουν κακὰ ἀποτελέσματα, καὶ τίνα εἶναι τ' ἄξια μιμήσεως νὰ τοὺς ὑποδεικνύωσιν, ἐπαινοῦντες καὶ ἀμείβοντες τοὺς προθυμουμένους νὰ φυλάττωσι τὰς συμβουλάς των.—Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ.

Η ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ.

Ἀριθ. 3.

ΠΕΡΙ ΖΑΚΥΝΘΟΥ ΚΑΙ ΠΑΞΩΝ.

Η ΖΑΚΥΝΘΟΣ κεῖται περὶ τὰ δέκα μίλια πρὸς νότον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἀπέχει περὶ τὰ δεκαπέντε ἀπὸ τὸ ἐγγύτατον ἄκρον τῆς Πελοποννήσου. Ὁ μῆκος αὐτῆς εἶναι ὡς εἰκοσιτεσσάρων μιλίων, τὸ δὲ πλάτος ὡς δώδεκα. Σχῆμα ἔχει ἄτακτον ὠοειδὲς, μετὰ βαθέος κόλπου εἰς τὴν νοτιανατολικὴν ἄκραν. Ὁ δυτικὸς αἰγιαλὸς παριστάνει σειρὰν βουνῶν ἐκ τιτανολίθου, καὶ κρημνοὺς ἀποτόμους· ὁ δ' ἀνατολικὸς, ὁ ἀπέναντι τῆς Πελοποννήσου, περιέχει λιμένα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ πόλις Ζάκυνθος. Τῆς νήσου ἡ περιφέρεια εἶναι μιλίων ἑξήκοντα. Σύγκειται δὲ τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος ἀπὸ μεγίστην πεδιάδα, ἓξ ἢ ὀκτὼ μιλίων τὸ πλάτος, ἀπὸ βορᾶ εἰς νότον ἐκτεινομένην, καὶ μὲ λόφους συνορεύουσαν πρὸς ἀνατολὰς καὶ δύσιν. Ἡ μεγάλη αὕτη καὶ γονιμωτάτη πεδιὰς συντείνει μάλιστα πρὸς διατροφὴν τῶν κατοίκων. Εἰς αὐτὴν ἐπιβλέπων τις ἐξ οἱουδήποτε τῶν περικύκλῳ ὑψωμάτων, θεωρεῖ ὡς συνεχῆ ἀμπελῶνα, μ' ὀλίγους ἀγροὺς ἢ νομὰς τῇδε κἀκεῖσε. Πολυάριθμοι κῶμαι καὶ οἶκοι θερινοὶ εὑρίσκονται καθ' ὅλην τὴν πεδιάδα διεσκορπισμένα, κήπους, ἐλαιῶνας, ἢ δάση πορτογαλλεῶν καὶ ἄλλων καρποφόρων δένδρων περὶξ αὐτῶν ἔχοντα. Αἱ πλευραὶ τῶν περικλειόντων αὐτὴν λόφων παριστάνουσι παντοῦ συμμεμιγμένα ἀγροὺς καὶ δάση, καὶ ποικίλλονται δὲ μὲ βαθείας κοιλάδας, αἵτινες ἀπείρων εἰδῶν ἐπιφάνειαν παρέχουσι.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νήσου φαίνεται συντεθειμένον ἀπὸ τιτανώδεις πέτρας, ὑπάρχει δὲ καὶ γύψος εἰς διάφορα μέρη· πλησίον χωρίου τινὸς εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου χαμηλά τινα στρογγύλα ὑψώματα λάμπουσιν ἀπὸ αὐτήν. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον ἀπὸ τὰ ὀρυκτὰ τῆς νήσου λογίζεται ἡ πίσσα ἢ ἄσφαλτος, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει εὑρισκομένη εἰς πηγὰς περὶ τὰ δέκα μίλια μακρὰν τῆς πόλεως. Κυρίως εἶναι τοποθετημέναι αὗται εἰς μικρὰν περιοχὴν ἑλώδους γῆς, μέχρι τῆς θαλάσσης καταβαίνουσαν, καὶ περικυκλωμένην καθ' ὅλα τὰ λοιπὰ μέρη ὑπὸ χαμηλῶν ὑψωμάτων ἐκ τιτανολίθου· εὑρίσκονται δὲ εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας διαφορετικοὺς τόπους ἐπὶ τοῦ βάλτου, φαινόμεναι ὡς μικρὰ λιμνία, αἱ πλευραὶ καὶ οἱ πυθμένες τῶν ὁποίων εἶναι ἀπὸ πετρέλαιον ἐσκεπασμένα. Εἰς τὸ κυριώτερον ἀπὸ τὰ λιμνία ταῦτα, κυκλοειδὲς τὸ σχῆμα, ὡς πεντήκοντα ποδῶν τὴν περιφέρειαν, καὶ ὀλίγων ποδῶν τὸ βάθος, συσσωρεύεται μεγάλη ποσότης πετρελαίου. Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς, μεθ' οὗ ἀναμφιβόλως φέρεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸ ὀρυκτὸν, σχηματίζει μικρὸν ῥύακιον, τὸ ὁποῖον, ἐνῷ ῥέει διὰ τοῦ ἕλους, ἀποθέτει μέρος τῆς ἐν αὐτῷ ἀσφαλτώδους ὕλης· τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος εἶναι καὶ τὰ λοιπὰ λιμνία. Συνάγεται δ' ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ πετρέλαιον, καὶ κατὰ μέσον ὅρον συμποσοῦται εἰς ἑκατὸν βαρέλια. Ἡ πίσσα συνάγεται ἀνασυρομένη ἐκ τῶν λιμνίων ἐπὶ κλάδου μυρσίνης ἢ ἄλλου θάμνου, μὲ τὸν αὐτὸν καὶ ἀπαράλλακτον τρόπον καθ' ὃν μᾶς περιγράφει ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ὅτι ἐγίνετο πρὸ δισχιλίων ἐτῶν.

Ἡ νῆσος πάσχει πολὺ ἀπὸ σεισμούς· δύο ἢ τρεῖς συμβαίνουσι πολλάκις κατὰ μῆνα· ὁ πρὸ μικροῦ γενόμενος (29 Ὀκτωβρίου, 1840) ἔβλαψε μεγάλως τὰς οἰκοδομὰς, καὶ ἂν συνέβαινε νύκτα, ἤθελε βλάψειν ὄχι ὀλιγώτερον τοὺς ἀνθρώπους. Γενικῶς τῶν σεισμῶν τούτων προηγεῖται ἰδιαιτέρα τις βαρύτης καὶ θειώδης χαρακτὴρ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἔπονται δὲ ῥαγδαῖαι βροχαί.

Ὀλίγα τινὰ θέλομεν σημειώσειν τώρα περὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοίκων. Ἡ πόλις Ζάκυνθος ἐκτείνεται κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν ὡς ἓν ἥμισυ μίλιον, ἀλλ' εἰς κἀνὲν μέρος δὲν ἔχει οὔτε ἡμίσεως μιλίου πλάτος. Αἱ οἰκοδομαὶ ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἔχουν Ἰταλικὸν χαρακτῆρα, καὶ τὸ ἐνδότερον τῆς πόλεως παντοχοῦ παριστάνει μεγάλην καθαριότητα. Αἱ ὁδοὶ γενικῶς εἶναι στεναί· αἱ δὲ εἰς τὰς κυριωτέρας ὁδοὺς οἰκίαι, πέτριναι συνήθως, καὶ τετράστεγοι ἢ πεντάστεγοι. Ἐκκλησίαι φαίνονται πολλαὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων· ὀλίγαι αὐτῶν ἔχουσι κωδωνοστάσια, αἱ δὲ λοιπαὶ πρόσωπα ὑψωμένα, ὡς αἱ Λατινικαὶ ἐκκλησίαι τῆς Σικελίας καὶ Ἱσπανίας. Εἰς πολλῶν οἴκων παράθυρα ὑπάρχουσι δικτυωτὰ ἢ καφάσια, ἐξέχοντα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζωσιν εἶδος τριγώνου κιβωτίου· ταῦτα δὲ συντείνουν πολὺ εἰς τὸ νὰ καθιστῶσι πληκτικὰς τὰς ὁδούς. Ἡ κυριωτέρα ὁδὸς ἐκτείνεται παράλληλος μὲ τὸν αἰγιαλὸν, ἐργαστήρια καὶ στοὰς κατὰ σειρὰν ἔχουσα.

Τὸ φρούριον ἵσταται ἐπὶ λόφου 350 πόδας ὑψηλοῦ· ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ τῶν Βενετῶν, καὶ εἶναι ἀρκετὰ εὐρύχωρον, περικλεῖον, ἐκτὸς στρατώνων καὶ ἀποθηκῶν, πολλὰς μερικὰς οἰκίας μὲ κήπους παρακειμένους. Ἀφοῦ ἡ Ζάκυνθος ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων, πολλὰ χρήματα ἐξωδεύθησαν ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων.

Οἱ Ζακύνθιοι, καίτοι Ἕλληνες, ἔχουν ὅμως πολλὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἤθη τῶν Ἰταλῶν, τὰ ὁποῖα μετέδωκαν εἰς αὐτοὺς οἱ μακρὸν χρόνον τὴν νῆσον ἐξουσιάσαντες Βενετοὶ, ὡς καὶ ἡ ἀδιαλείπτος μετὰ τῶν Ἰταλῶν ἐμπορικὴ ἐπιμιξία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ζακύνθου εἶναι περὶ τὰς 20,000 ἀῤῥένων, καὶ 18,000 γυναικῶν. Ἐκ τῶν κατοίκων 9,000 περίπου ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν. Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι μεγάλη ποσότης Κορινθιακῆς σταφίδος, ἔλαιον, οἶνος, σῦκα, λεμόνια, καὶ τὰ ὅμοια.

Ὡς 35 μίλια πρὸς νότον τῆς Ζακύνθου κεῖνται δύο νησία Στροφάδια κοινῶς λεγόμενα, τὸ πάλαι δὲ Στροφάδες, εἰς τὸ μεγαλήτερον ἐκ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ὀχυρὸν μοναστήριον, ὅπου ἐξορίζονται καὶ φυλακόνονται οἱ ἀτακτοῦντες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν Ἰονίων Νήσων.

ΠΑΞΟΙ.

Ἡ νῆσος αὕτη, ἡ μικροτάτη τῶν Ἑπτά, κεῖται μεταξὺ Κερκύρας καὶ Λευκάδος, ἐκ τῆς πρώτης ἀπέχουσα μόνον ἑπτὰ μίλια. Ἔχει δώδεκα μιλίων περίμετρον, ὡς εἰκοσιεπτὰ δὲ τετραγωνικῶν μιλίων περιοχήν· εἶναι ὠοειδοῦς σχήματος, καὶ συνίσταται ἀπὸ ἓν μόνον ὄρος, τὸ ὁποῖον πιθανὸν ὅτι κανένα καιρὸν ἐσυγκρότει μέρος τῆς Κερκύρας. Ἡ κωμόπολις εἶναι ἀτάκτως πως ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ διεσπαρμένη, κυκλοειδὲς ἔχουσα κανονοστάσιον, κυριεῦον αὐτήν. Τὸ κυριώτερον προϊὸν εἶναι τὸ ἔλαιον. Ὁ δὲ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 5,000, ἐξ ὧν περὶ τὰς 2000 διατρίβουν εἰς τὴν πρωτεύουσαν κώμην Πόρτον Γάϊον.

Νοτιανατολικῶς ἐκ τῶν Παξῶν κεῖται μικρότερον νησίον, Ἀντίπαξοι καλούμενον, ὅπου κατοικοῦσιν ὀλίγοι τινὲς ἁλιεῖς. Ἐπὶ Βενετῶν εἶχον ὡς καταγώγιον οἱ πειραταὶ τὸ νησίδιον τοῦτο, καὶ δεινῶς ἐφορολόγουν ἅπαντας ὅσοι εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἔπιπτον.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ, ΕΚΤΑΣΙΣ, ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.

Αἱ πολιτεῖαι, εἰς ὅσας εἶναι προτεταγμένος*, εἶναι μέλη τῆς Γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας.

Κράτη.	Πολίτευμα.	Περιοχή. Τετραγ. Μίλ.	Πληθυσμός.
*Ἀμβοῦργον	Δημοκρατία· γερουσία καὶ δημοτικὸν συμβούλιον	149	153,000
*Ἀνοβέρα	Περιωρισμένη μοναρχία· δύο συνέδρια	14,600	1,679,000
*Αὐστριακὴ αὐτοκρατορία	Ἀπόλυτος μοναρχία, ἐκτὸς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Τρανσυλβανίας, αἵτινες ἔχουν νομοθετικὰ συνέδρια	255,226	34,100,000
*Βάδα	Μέγα Δουκάτον· περιωρισμένη κυριαρχία, μὲ δύο νομοθετικὰ συνέδρια	5,712	1,240,000
*Βαυαρία	Περιωρισμένη μοναρχία· δύο συνέδρια	28,435	4,300,000
Βέλγιον	Ὁμοίως	12,569	4,230,000
ΒΡΕΤΑΝΙΑ, Μεγάλη, Ἰρλανδία, καὶ καταστήματα καὶ νῆσοι ἐν Εὐρώπῃ	Βασιλεὺς, καὶ δύο κοινοβούλια	116,700	25,300,000
*Βρουνσούϊκον	Δουκάτον· περιωρισμένη κυριαρχία, μὲ ἓν συνέδριον	1,525	250,000
*Βυρτεμβέργα	Περιωρισμένη μοναρχία, μὲ δύο συνέδρια	7,568	1,610,000
Γαλλία	Περιωρισμένη μοναρχία· δύο συνέδρια	202,125	33,600,000
Δανία	Ἀπόλυτος μοναρχία	59,762	2,097,400
Ἐκκλησιαστικαὶ Πολιτεῖαι	Ἀπόλυτος καὶ ἐκλεκτικὴ κυριαρχία	17,048	2,590,000
Ἑλβετία	Δημοκρατία ὁμόσπονδος, μὲ δίαιταν	17,208	2,116,000
Ἑλλὰς	Ἀπόλυτος μοναρχία	15,000	742,500
Ἑπτάννησος	Ἐλεύθερον κράτος μὲ γερουσίαν καὶ βουλὴν, ὑπὸ Βρετανικὴν προστασίαν	998	242,000
Ἱσπανία	Περιωρισμένη μοναρχία	179,480	11,963,000
Λούκκα	Δουκάτον· περιωρισμένη κυριαρχία, μὲ γερουσίαν	410	145,000
*Μεκλεμβοῦργον Σχουερινικὸν	Μέγα Δουκάτον· περιωρισμένη κυριαρχία, μὲ ἓν συνέδριον	4,701	472,200
Μοδένα καὶ Μάσσα	Δουκάτον· ἀπόλυτος κυριαρχία	2,073	300,000
**Ὀλδεμβοῦργον	Μέγα Δουκάτον· ἀπόλυτος κυριαρχία	2,470	260,000
Ὁλλανδία	Περιωρισμένη μοναρχία, μὲ δύο συνέδρια	13,890	2,820,000
Πάρμα	Δουκάτον, ἀπόλυτον	2,184	440,000
Πορτογαλλία	Περιωρισμένη μοναρχία, μὲ συνέδριον ἀντιπροσώπων	34,500	3,400,000
*Προυσσία	Ἀπόλυτος μοναρχία	106,302	13,800,000
Ῥωσσικὴ αὐτοκρατ., συμπεριλαμβανομένου τοῦ βασιλείου τῆς Πολονίας	Ἀπόλυτος μοναρχία	2,041,309	51,100,000
*Σαξονία	Περιωρισμένη μοναρχία, μὲ δύο συνέδρια	5,705	1,680,000
Σαρδινία	Ἀπόλυτος μοναρχία	29,830	4,500,000
Σβεκία καὶ Νορβεγία	Περιωρισμένη μοναρχία, μὲ δύο συνέδρια	284,530	4,150,000
Σικελίαι, αἱ Δύο	Περιωρισμένη μοναρχία, μὲ συμβούλιον (consult)	41,521	7,650,000
Τοσκάνα	Μέγα Δουκάτον· ἀπόλυτος κυριαρχία	8,302	1,330,000
Τουρκία	Ἀπόλυτος μοναρχία	183,140	12,000,000